

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

**UYGUN YATIRIM ALANLARI
ARAŞTIRMASI**

ELAZIĞ

YUYAA/98-12-14

**HAZIRLAYAN
M. OĞUZHAN ÖNEN
KIDEMLİ UZMAN**

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

**Temmuz 1998
ANKARA**

TKB MATBAASI

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	<i>ii</i>
GİRİŞ	<i>iii</i>
1.COĞRAFİ KONUM VE İKLİM KOŞULLARI	1
1.1 Coğrafi Konum ve Doğal Yapı	1
1.2 İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü	1
	2
2. ULAŞIM VE ENERJİ DURUMU	2
2.1 Ulaşım	2
2.2 Enerji	3
3.EKONOMİK VE SOSYAL YAPI	5
3.1 Nüfus ve İstihdam	5
3.2 Eğitim	6
3.3 Sağlık	6
3.4 Tarımsal-Hayvansal Etkinlikler ve Ormancılık	7
3.4.1 Bitkisel Üretim	7
3.4.2 Hayvancılık	14
3.4.3 Ormancılık	17
3.5 Madencilik	18
3.6 İmalat Sanayi	20
3.7 Turizm	24
3.8 Ticaret, Bancılık ve Gelir Durumu	26
3.9 Teşvik Durumu	31
3.10 Yatırım Ortamını İyileştirmek İçin Alınması Gereken Önlemler	32
3.11 Yatırımlarda Devlet Yardımları	36
4. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ DEĞERLENDİRİLME KRİTERLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI	46
4.1 Değerlendirme Kriterleri	46
4.2 Uygun Yatırım Konuları	47
4.3 Değerlendirme Kriterlerine Göre Önerilerin Sınıflandırılması	47
5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	54

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1 : ELAZIĞ İL MERKEZİNİN ÖNEMLİ MERKEZLERE VE İLÇELERE UZAKLIĞI	2
TABLO 2 : ELAZIĞ İLİ ELEKTRİK TÜKETİMİNİN ABONE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI	3
TABLO 3 : ELAZIĞ İLİNİN NET ELEKTRİK TÜKETİMİNİN UNİPEDE KODLAMASINA GÖRE GRUPLARA DAĞILIMI	4
TABLO 4 : İL İKTİSADİ FAAL NÜFUSUNUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI	5
TABLO 5 : ELAZIĞ İLİNDE OKUMA-YAZMA BİLEN NÜFUSUN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI	6
TABLO 6 : ELAZIĞ İLİ YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ YATAK VE HEKİM SAYILARI VE FAALİYETLERİ	7
TABLO 7 : İL ARAZİSİNİN KULLANIMA GÖRE DAĞILIMI	8
TABLO 8 : İL TARIM ALANLARININ KULLANİŞ AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI	8
TABLO 9 : SULANAN TARIM ALANLARININ SULAMA BİÇİMLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI	9
TABLO 10 : İL TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE VERİMİ	10
TABLO 11 : İL SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİM VE VERİMİ	11
TABLO 12 : İL MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	12
TABLO 13 : ELAZIĞ İLİ TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ SAYISI	13
TABLO 14 : İL GÜBRE KULLANIMI VE GÜBRELENEN ALAN	13
TABLO 15 : İL TARIMSAL MÜCADELE İLAÇLARI TÜKETİMİ	14
TABLO 16 : İL HAYVAN VARLIĞI	15
TABLO 17 : İLDE KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI	16
TABLO 18 : İL HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ	16
TABLO 19 : İL KARMA YEM TÜKETİMİ	17
TABLO 20 : İL ALANLARININ CİNSLERİNE GÖRE DAĞILIMI	17
TABLO 21 : İL ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	18
TABLO 22 : ELAZIĞ İLİ MADEN VARLIĞININ DAĞILIMI VE NİTELİĞİ	19
TABLO 23 : İLDE FAALİYET GÖSTEREN İMALAT SANAYİ TESİSLERİNİN GENEL DÖKÜMÜ	20
TABLO 24 : ELAZIĞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMEDEKİ SANAYİ TESİSLERİ	21
TABLO 25 : ELAZIĞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMEDEKİ SANAYİ TESİSLERİ	23
TABLO 26 : 1990-1996 YILLARI ARASINDA ELAZIĞ'A GELEN YERLİ VE YABANCI TURİST SAYILARI	25
TABLO 27 : ELAZIĞ'DA BULUNAN TURİZM BAKANLIĞI'NDAN İŞLETME BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ	25
TABLO 28 : ELAZIĞ'DA BULUNAN BELEDİYE BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ	26
TABLO 29 : ELAZIĞ İLİ MEVDUAT DAĞILIMI	27
TABLO 30 : ELAZIĞ İLİ MEVDUAT YÜZDE DAĞILIMI	27
TABLO 31 : ELAZIĞ İLİ KREDİ DAĞILIMI	28
TABLO 32 : ELAZIĞ İLİ KREDİ YÜZDE DAĞILIMI	28
TABLO 33 : ELAZIĞ İLİ GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILASI'NIN (SABİT FİYATLARLA) İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARINA GÖRE)	29
TABLO 34 : ELAZIĞ İLİ GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILASI'NIN (SABİT FİYATLARLA) İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE SEKTÖREL PAY DAĞILIMI (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARINA GÖRE)	30
TABLO 35 : ELAZIĞ İLİNE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ	31
TABLO 36 : TARIM VE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	49
TABLO 37 : SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ	51
TABLO 38 : ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ TAHMİNİ YATIRIM TUTARI VE İSTİHDAM DURUMU	52

ÖNSÖZ

Ülkemizin kalkınmasında tarımsal etkinliklerin yanısıra, sanayileşme yolunda gerçekleştirilen girişimler ve mevcut kaynakların rasyonel ve verimli olarak kullanılmaları kritik bir önem taşımaktadır. Sanayileşme sürecinde mevcut sanayi yapısının geliştirilmesinin yanısıra, geleceğe yönelik yeni sanayilerin kurulması yolunda gerekli araştırma ve değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda; kurulacak sanayi tesisleri için bölge, ülke ve uluslararası pazarlar bazında arz-talep analizi yapılması, sanayi dalları arasındaki dikey ve yatay entegrasyon koşullarının incelenmesi ve bu amaçla kurulacak olan sanayinin ileriye ve geriye doğru bağlantılarının araştırılması, hammadde kaynaklarına ve pazara yakınlık gibi faktörlerin gözönüne alınarak doğru kuruluş yerinin seçilmesi, optimum ölçek büyüklüğü ve uygun teknolojinin belirlenmesi ve yörenin işgücü potansiyelinin ve istihdam koşullarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca geleceğe yönelik sanayilerin kurulabilmesi için yüksek teknolojilerin (elektronik, biogenetik teknolojisi vb.) kullanıldığı sanayi dallarının incelenmesi, talepteki değişmelere çok kısa bir zamanla uyum gösterebilen "*esnek üretim sistemleri*" nin (post-fordist üretim sistemleri) değerlendirilmesi ve uluslararası pazarlarda rekabet gücüne sahip sanayi kollarının saptanması gerekmektedir.

Bu araştırma, tarımsal kaynak potansiyeline bağlı olan Elazığ ilinde gelecekteki tarımsal ve sınai üretim deseninin yeni alternatiflerle çeşitlendirilmesi konusunda beliren gereklilikten hareketle; çeşitli bulguları saptamak, kullanılmayan potansiyelleri ortaya çıkarmak ve bunların ışığında yapılacak değerlendirmelerle uygun yatırım konularının saptanmasına yöneliktir.

Elazığ ili genelinde yapılan incelemeler sonucu öngörülen yatırım konuları, bir ön değerlendirme niteliğinde olup, yatırımlara ve/veya yeni üretim alanlarına yönelme kararı verildiği takdirde, konu ile ilgili daha detaylı araştırmalarla, yapılabilirlik etüdü ve projelerinin hazırlanması gerekmektedir.

1. COĞRAFİ KONUM VE İKLİM KOŞULLARI

1.1. Coğrafi Konum ve Doğal Yapı

Elazığ, büyük bölümüyle Fırat Havzası'nda bulunan bir Doğu Anadolu Bölgesi ilidir. Elazığ ili $40^{\circ} - 21^{\circ}$ ve $30^{\circ} - 30^{\circ}$ doğu boylamları ile $38^{\circ} - 17^{\circ}$ ve $39^{\circ} - 11^{\circ}$ kuzey enlemleri arasında yer alır.

İl merkezinin denizden yüksekliği yaklaşık 1020 m'dir. Toplam su yüzeyleri dahil 9.153 km²'lik yüzölçümüyle Türkiye topraklarının binde 12'sini kaplayan Elazığ, doğudan Bingöl'ün Merkez ve Hizan, batı ve güneybatıdan Malatya'nın Pötürge, Merkez, Arguvan ve Arapkir, kuzeybatıdan Erzincan'ın Kemaliye, kuzeyden Tunceli'nin Çemişkezek ve Pertek, güneyinden ise Diyarbakır'ın Dicle, Ergani, Çermik ve Çüngüş ilçeleriyle sınırlıdır.

Tektonik bir alanda yer alan il toprakları doğu ve güneyden Doğu Toroslar'ın batı uzantıları, kuzey ve batıdan ise Murat ve Fırat vadileriyle çevrilidir. Doğu Torosların yüksekliği 2000-2400 m. kadardır. Yaklaşık %84'ü dağlar ve platolarla kaplı olan ilde ovalar toprakların %15'ini kaplar.

Elazığ, akarsu kaynakları açısından Hazar Gölü'nün güney kesimi dışında bütünüyle Fırat Havzası içinde kalmaktadır. Fırat ırmağı kendi adı ile anılan havzanın sularını boşaltır. Doğu Anadolu'nun ve hatta ülkenin en önemli ırmağıdır. Keban İlçesi'ne kadarki bölümü başlıca iki koldan oluşmuştur. Bunlar Karasu ve Murat Suyu'dur. Elazığ İli'nin sularını Murat Suyu ve kolları boşaltır.

İlde tabii göl olan Hazar gölü ile Keban, Karakaya, Cip ve Kalecik baraj gölleri bulunmaktadır.

1.2. İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü

Elazığ ilinde iklim genellikle karasal, yazları çukur alanlarda çok sıcak, kışlar her tarafta soğuk, yağışlar orta niteliktedir. İli çevreleyen Keban ve Karakaya baraj göllerinden dolayı son zamanlarda Akdeniz iklimine yakın özellikler taşımaktadır.

Elazığ ilinde ayların ortalama sıcaklıkları -1.7°C ile 27.2°C arasında değişmektedir. Ortalama yüksek sıcaklıklar 11.1°C ile 42.0°C arasında, ortalama düşük sıcaklık ise -22.6°C ile 10.4°C arasındadır.

Elazığ ilinde en yüksek sıcaklık 27.2°C ile Temmuz ayındadır. En düşük sıcaklık ise -1.7°C ile Ocak ayındadır. Sıcaklığın 30°C üstüne çıktığı gün sayısı (ortalama) 86.4; 0°C 'in üstüne çıkmadığı günler sayısı 183'dür. Elazığ ilinde ortalama yağış miktarı 433.8 mm olup ortalama yağışlı gün sayısı 93.5'dir. Ortalama nisbi nem oranı %53'dür. Bu yağışın mevsimlere dağılışı şöyledir. (yüzde ile); kış 33, ilkbahar 40.5, yaz 4.5, sonbahar 22. Buna göre en fazla yağış ilkbahara rastlamakta, yazlar belirgin şekilde kurak geçmektedir.

İldeki ovalar, ırmakların taşıdığı alüvyonların dağlar arasındaki çöküntü alanlarını doldurmasıyla oluşmuştur.

Başlıcaları Elazığ (Harput) Ovası, Uluova (Mollakendi), Kuzuova ve Behramaz ile Palu ovalarıdır. Elazığ kenti de Elazığ Ovasının üstünde kurulmuştur. Ova, pek büyük olmamasına

karşın verimlidir. Çevresini saran dağlardan inen akarsularla sulanır. Güneyde yer alan daha alçak Uluova ise ilin en geniş ovasıdır. Yaylalar, daha çok doğudaki dağların etekleriyle tepelerinde toplanmıştır.

İlin bir zamanlar çok zengin olan orman örtüsü, gerek hayvan otlatmak ve tarla açmak, gerek yakacak odun elde etmek amacıyla büyük ölçüde tahrip edildiğinden yoksullaşmıştır. Var olan ormanlar çoğunlukla bozuk koruluk, bozuk baltalık, hatta yer yer çalılık niteliğindedir. Yüksek kesimlerde kuş ve meşe ormanlarına rastlanır.

2. ULAŞIM VE ENERJİ DURUMU

2.1. Ulaşım

Engelibeli bir alanda ve denizden uzakta bulunduğu halde Elazığ ili ulaşım bakımından canlıdır. Elazığ ili Doğu Anadolu Bölgesinin geçiş merkezi durumundadır. Malatya-Diyarbakır Demiryolu 1934'te Yolçatı'dan Elazığ'a bağlanmıştır. Daha sonra da Elazığ-Tatvan hattı yapıldı. Bölgeyi Çukurova'ya, İskenderun limanına ve Suriye sınırına bağlayan kara yolları Elazığ'dan geçer. Bunlardan biri Malatya-Elazığ-Tunceli-Erzurum karayolu, öteki Elazığ-Diyarbakır karayoludur. 1940'ta açılan Elazığ havaalanı, 1985'te geliştirilmiş ve il, hava ulaşımında önem kazanmıştır.

Elazığ ili Bingöl'e 144 km, Diyarbakır'a 151 km, Malatya'ya 101 km ve Tunceli'ye 133 km'lik karayolu ile bağlıdır. Elazığ ili sınırları içinde 467 km'si il yolu, 328 km'si Devlet yolu olmak üzere asfaltlanmış yolların toplam uzunluğu 795 km'dir.

Elazığ il merkezinin önemli merkezlere uzaklığı Tablo 1'de verilmektedir.

TABLO 1 : ELAZIĞ İL MERKEZİNİN ÖNEMLİ MERKEZLERE VE İLÇELERE UZAKLIĞI

İL ADI	UZAKLI K (KM)	İLÇE ADI	UZAKLIK (KM)
ANKARA	770	AĞIN	85
İSTANBUL	1221	ALACAKAYA	85
GAZİANTEP	348	ARICAK	122
ADANA	511	BASKİL	38
BİNGÖL	144	KARAKOÇAN	104
DİYARBAKIR	151	KEBAN	46
MALATYA	109	KOVANCILAR	67
TUNCELİ	133	MADEN	80
		PALU	77
		SİVRİCE	31

Kaynak: T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü,

Malatya-Diyarbakır ve Muş illeri yönünde toplam demiryolu uzunluğu 251 km'dir.

2.2. Enerji

Elazığ ili elektrik enerjisi tüketiminin abone gruplarına göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

**TABLO 2 : ELAZIĞ İLİ ELEKTRİK TÜKETİMİNİN
ABONE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI**

Abone Cinsi	1995		1996	
	Abone Sayısı	Tüketim	Abone Sayısı	Tüketim
Meskenler	129598	88287	136773	100654
Ticarethaneler	15751	12544	17123	18835
Resmi Daireler	1245	7861	1368	13113
Sanayi İşletmeleri	3692	465703	3774	501716
Diğerleri	5326	88576	4335	101371
TOPLAM	155612	662971	163363	735688

Kaynak : TEDAŞ Elektrik Dağıtım Müessese Müdürlüğü.

İlin elektrik enerjisi tüketiminin iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı ise Tablo 3'de verilmiştir.

TABLO 3 : ELAZIĞ İLİNİN NET ELEKTRİK TÜKETİMİNİN UNİPEDE KODLAMASINA GÖRE GRUPLARA DAĞILIMI (MWh) (1996)

		MÜESSESE	DİĞER	TOPLAM
1-a	Tarım, Ormancılık, Avcılık, Balıkçılık ve Hayvancılık	617		617
1-b	Tarımsal Sulama	46631		46631
2	Maden Kömürü ve Linyit Üretim Tesisleri	0		0
3	Maden Kömürü ve Linyit Dışı Üretim Tesisleri	7510		7510
4	Gıda, Meşrubat, İçki, Tütün Sanayii	15667		15667
5	Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii	7105		7105
6	Ağaç işleri ve Kağıt Sanayii	2791		2791
7	Kauçuk,Lastik ve Plastik Sanayii	4606		4606
8	Kimya Sanayii	2955		2955
9	Toprak ve Çimento Sanayii	43000		43000
10	Demir-Çelik Üretimi ve İşleme Sanayii	397031		397031
11	Demir Dışı Metal Üretimi ve İşleme Sanayii	12070		12070
12	Makina, Elektirli Aletler ve Ulaşım Araçları Yapımı	798		798
13	Organize ve Diğer Fabrikasyon Sanayii	2839	20	2859
14	İnşaat, Bayındırlık	5325		5325
15-a	Resmi Daire	13112		13112
15-b	Hastane,Banka, Vakıf, Okul, Kooperatif vb.	2815		2815
15-c	Köy ve Diğer Halk Hizmetleri	30530		30530
16-a	Ticarethane, Yazıhane, Turizm, El Sanatları ve Diğer Hiz.	10374		10374
16-b	İbadethanelerin Aydınlatması, Seslendirmesi (Ücretsiz)	0		0
17	Ulaşım, Haberleşme	5646		5646
18-a	Ücretli Aydınlatma	40		40
18-b	Ücretsiz Aydınlatma (Cadde, Sokak vb. Aydınlatması)	23554		23554
19	Mesken İçi Hizmetler	100654		100654
	TOPLAM	735668	20	735688

Kaynak : TEDAŞ Elektrik Dağıtım Müessese Müdürlüğü.

Abone gruplarına göre bakıldığında Elazığ ilinde en yüksek tüketim sanayii işletmelerine aittir. Tüketicinin iktisadi kollara göre dağılım tablosu incelendiğinde ilk sırayı Demir Çelik üretimi ve işleme sanayii almaktadır. ildeki toplam elektrik tüketimi 735.688 MWh'dir. Bunun %50'den fazlası (397.031 MWh) Demirçelik üretimi ve işleme sanayi tarafından tüketilmektedir.

3. EKONOMİK VE SOSYAL YAPI

3.1. Nüfus ve İstihdam

1990 Genel Nüfus sayımına göre Elazığ ilinde toplam nüfus 498.223'dür. Toplam nüfusun %51.7'si şehir merkezinde, %48.3'ü kırsal kesimde yaşamaktadır. Toplam nüfus il merkezi, 10 ilçe, 14 bucak ve 558 köyde yaşamaktadır. Nüfus büyüklüğü açısından 41. sırada yer alan ilde nüfus yoğunluğu 54'dür. İlin yıllık nüfus artış hızı %0.59'dur.

İlde 12 yaş ve üzeri nüfus 351.736 olup, toplam nüfusun %70.6'sını oluşturmaktadır. 12 yaş ve üzeri nüfusun %57.2'si (201.318) ise iktisaden faal nüfusu oluşturmaktadır.

İktisaden faal nüfusun %63.8'i tarım, %16.0'ı toplum hizmetleri, %5.4'ü imalat sanayii, %4.8'i inşaat, %10.0'ı da diğer sektörlerde çalışmaktadır.

Elazığ ili iktisaden faal nüfusunun, iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

TABLO 4 : İL İKTİSADİ FAAL NÜFUSUNUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

FAALİYET KOLLARI	İSTİHDAM EDİLEN					
	KADIN	%	ERKEK	%	TOPLAM	%
1. Ziraat, Avcılık, Ormanlık ve Balıkçılık	67347	92.14	48346	44.22	115693	63.77
2. Madencilik ve Taş Ocaklığı	10	0.01	145	1.05	155	0.08
3. İmalat Sanayi	897	1.23	8939	8.18	9836	5.42
4. Elektrik, Gaz ve Su	43	0.06	1477	1.35	1520	0.84
5. İnşaat	56	0.08	8666	7.93	8722	4.80
6. Ticaret, Lokanta ve Oteller	195	0.27	8779	8.03	8974	4.95
7. Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	175	0.24	4616	4.22	4791	2.65
8. Mali Hizmetler, Sigorta, Aracı ve Yardımcı Hiz.	259	1.47	1608	1.47	1867	1.04
9. Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	4019	5.50	24991	22.86	29010	15.90
10. İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	89	0.12	757	0.12	846	0.46
TOPLAM	73090	100.00	108324	100.00	181414	100.00

Kaynak : DIE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal Ve Ekonomik Nitelikleri, Elazığ.

İl iktisadi faal nüfusunun 108.324'ü erkek (%59.7), 73.090 da (%40.3) kadınlardan oluşmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre, 1995 yılında 1.605 'i erkek, 204'ü kadın olmak üzere toplam 1.809 kişi başvurmuş olup, işe yerleştirmelerin toplamı 2.886 kişi olmuştur. 1996 yılında ise 2.121'i erkek, 283'ü kadın olmak üzere toplam 2.404 kişi başvurmuştur. İşe yerleştirilenlerin toplamı 2.731 kişidir.

3.2. Eğitim

1990 Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre, Elazığ ilinde 6 yaş ve üzeri nüfus içerisinde okuma-yazma bilenlerin oranı %86.9'dur. Bu oran erkeklerde %86.5, kadınlarda ise %87.3'dür.

Okuma-yazma bilen nüfusun bitirilen son öğretim kurumu itibariyle dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

TABLO 5 : ELAZIĞ İLİNDE OKUMA-YAZMA BİLEN NÜFUSUN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
OKUMA YAZMA BİLEN NÜFUS	183900	133997	317897
İLKOKUL MEZUNU	89058	76450	165508
ORTAOKUL VE DENĞİ OKUL MEZUNU	23722	9516	33238
LİSE VE DENĞİ OKUL MEZUNU	23498	9886	33384
YÜKSEKOKUL VE FAKÜLTE MEZUNU	8371	2526	10897
BİR ÖĞRETİM KURUMUNDAN MEZUN OLMAYAN	39251	35619	74870

Kaynak : DIE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal Ve Ekonomik Nitelikleri, Elazığ.

Elazığ ilinde okuma-yazma bilenlerin %52.1'i ilkokul, %10.5'i ortaokul ve dengi okul mezunu, %10.5'i lise ve dengi okul, %3.4'ü de yüksek okul ve fakülte mezunudur. Bir öğretim kurumundan mezun olmayanların okuma-yazma bilen nüfus içerisindeki payı ise %23.5 seviyesindedir.

Elazığ'da Fırat üniversitesine bağlı 7 fakülte (Tıp,Veteriner, İlahiyat, Teknik Eğitim, Fen-Edebiyat, Mühendislik ve Su Ürünleri Fakülteleri), 10 yüksek okul (Sağlık Hizmetleri, Sosyal Bilimler, Teknik Bilimler, Maden Meslek Yüksek Okulları, ilçelerde, Keban Meslek Yüksek okulu ve Sivrice Meslek yüksek okulu, ile Bingöl, Tunceli, Muş ve Kemaliye Meslek Yüksek okulları) ve 3 enstitü (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri enstitüleri) bulunmaktadır.

1996 yılında ilde 460 yüksek lisans, 257 doktora ve 10.619 üniversite öğrencisi yukarıdaki fakülte, yüksekokul ve enstitülerde okumaktadır.

3.3. Sağlık

Elazığ ilinde 1996 yılı itibariyle 7 tanesi Sağlık Bakanlığı'na, 2 tanesi SSK'ya, 1 tanesi Üniversite, 1 tanesi de özel olmak üzere toplam 11 tane Hastane bulunmaktadır. ildeki kadro yatak kapasitesi toplam 2.140 yataktır.

Elazığ ilinde yataklı tedavi kurumlarının faaliyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 6'da verilmektedir.

TABLO 6 : ELAZIĞ İLİ YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ YATAK VE HEKİM SAYILARI VE FAALİYETLERİ

	1994	1995	1996
YATAK SAYISI	3516	3397	3575
-Kadro	2105	2105	2140
-Fiili	1411	1292	1435
HEKİM SAYISI	847	843	875
-Uzman Hekim	146	147	155
-Pratisyen Hekim	179	174	198
-Diş Hekimi	20	20	20
-Hemşire	98	98	98
-Sağlık Memuru	90	90	90
-Ebe	314	314	314
POLİKLİNİK MUAYENE SAYISI	612444	726920	811199
YATAN HASTA SAYISI	18957	37602	41340
AMELİYAT SAYISI	8003	8439	9283
-Büyük	3031	3375	3824
-Orta	3901	4066	4510
-Küçük	1071	998	949
DOĞUM SAYISI	7165	6366	7210
YATAK İŞGAL ORANI (%)	79.3	63.1	69.1

KAYNAK : *Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı, 1994,1995,1996, T.C. Sağlık Bakanlığı.*

3.4. Tarımsal-Hayvansal Etkinlikler ve Ormancılık

Elazığ'da toplam nüfusun %63.8'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Elazığ il toprakları kuzey ve batıdan Murat ve Fırat vadileriyle çevrilidir. Toprakların yaklaşık %80'i ovalarla kaplıdır. İl toprak yapısı bakımından hemen hemen tüm ürünlerin yetiştirilmesine uygundur. İl ekonomisine önemli katkıda bulunan tarımsal üretimin başında tarla bitkileri üretimi gelmektedir. Bunu sırasıyla hayvancılık, bağ ve bahçe tarımı takip etmektedir. Keban Barajı gölünün oluşumundan sonra mera hayvancılığı yerine besicilik hızla gelişmiştir.

3.4.1. Bitkisel Üretim

Her türlü tarımsal üretime uygun olan toprak yapısı ile Elazığ ilinin tarımsal ekonomisinde hububat, baklagiller ve endüstriyel bitkiler (başta şeker pancarı ve pamuk) büyük önem taşır. İklim şartları bağcılık ve meyvecilik yapılmasına uygun olup, meyvecilik son yıllarda önem kazanmıştır.

Elazığ il arazisinin kullanıma göre dağılım aşağıdaki Tablo 7'de verilmektedir.

TABLO 7 : İL ARAZİSİNİN KULLANIMA GÖRE DAĞILIMI (HA)

	ALAN (Ha)	%
Tarım Alanı	185141	20.2
<i>Orman ve Fundalık</i>	120755	13.2
<i>Çayır ve Mera</i>	233212	25.5
<i>Tarım Dışı Arazisi</i>	313273	34.2
<i>Baraj ve Göller</i>	62919	6.9
Toplam Yüzölçümü	915300	100.0

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

İl arazisinin %20.2'si tarım alanı, %13.2'si Orman ve Fundalık , %25.5'i Çayır ve Mera, %34.2'si tarım dışı arazi, %6.9'u ise baraj ve göllerdir.

İl tarım alanlarının kullanım amaçlarına göre dağılımı ise şöyledir.

TABLO 8 : İL TARIM ALANLARININ KULLANIŞ AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI (Ha) (1996)

	ALAN (Ha)	%
Toplam Tarım Arazisi	185141	100.0
Tarla Alanı	163574	88.4
<i>-Ekilen</i>	90536	
<i>-Nadas</i>	73038	
Sebzelikler	3373	1.8
Meyvelikler	8479	4.6
Bağlar	9715	5.2

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

185.141 Ha olan il tarım alanının %88.4'ü tarla alanı olup. 1996 yılında %55.3'ü ekilmiş, %44.7'si nadasa bırakılmıştır. İl tarım alanının %8.1'i sebzelik, %4.6'sı meyvelik, %5.2'sini ise bağlar oluşturmaktadır.

Sulanan tarım alanlarının sulama biçimleri itibariyle dağılımı ise Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9 : SULANAN TARIM ALANLARININ SULAMA BİÇİMLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI (Ha) (1996)

	ALAN
Toplam Tarım Arazisi	185141
Sulanabilir Arazi	145156
Sulanın Arazi	44807
<i>-Devlet Sulaması</i>	44807
<i>-Halk Sulaması</i>	-

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Elazığ ilinde toplam sulanabilir tarım alanı 145.156 ha olup, toplam tarım alanının (185.141 ha) yaklaşık %78.4'ünü oluşturmaktadır. Sulanabilir tarım alanının %30.8'i (44.807 ha) sulanmakta ve bunun tümü devlet sulamasıdır.

1996 yılı itibariyle Elazığ ilinde tarla ürünlerinin ekiliş alanları, üretim miktarları ve verim durumu Tablo 10'da verilmiştir.

TABLO 10 : İL TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE VERİMİ (1996)

Ürün Adı	Üretim (Ton)	Ekilen Alan (Ha)	Verim (Kg / dekar)
TAHILLAR			
-Buğday	111692.5	56690	200
-Arpa	21708	13220	164
-Mısır	826	283	291
BAKLAGİLLER			
-Bakla	127	84	151
-Nohut	2662.4	3689	72
-Fasulye	3025	2230	135
-Mercimek (Yeşil)	108	135	80
-Mercimek (Kırmızı)	733	825	88
-Fiğ	200	1345	14
-Burçak	5	272	18
ENDÜSTRİYEL BİTKİLER			
-Tütün	340608	7777.5	4379
-Haşhaş (Kapsül)	2280	1140	200
-Pamuk (Kütlü)	1026	1140	90
YAĞLI TOHUMLAR			
-Susam	88.7	94	94
-Ayçiçeği	48.7	75	65
YUMRU BİTKİLER			
-Soğan (Kuru)	9506	665	1429
-Sarımsak (Kuru)	363.5	71	511
-Patates	12529	494.5	2533

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Tablo 10'dan görüleceği gibi, Elazığ ili tarla ürünleri üretiminde ekiliş alanı olarak ilk sırayı 56.690 ha ile buğday almakta, onu 13.220 ha ile arpa, 7777,5 ha ile de tütün izlemektedir. Üretim açısından bakıldığında ise, 1996 yılı itibariyle ilk sırayı 340.608 ton ile tütün almaktadır. Aynı yıl itibariyle buğday üretimi 111.692.5 ton ile ikinci, 21.708 ton ile arpa üçüncü sırayı almaktadır. Elazığ ilinde 1996 yılı itibariyle sebze ürünleri üretim miktarları Tablo 11'de verilmektedir.

TABLO 11 : İL SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİM VE VERİMİ (1996)

Ürün Adı	Üretim (Ton)	Ekilen Alan (Ha)	Verim (Kg / dekar)
YAPRAĞI YENEN SEBZELER			
-Lahana	460	234	1965
-Lahana (Yaprak)	120	40	300
-Marul (Göbekli)	39.2	6.7	585
-Marul (Kıvrıcık)	36	6	600
-Ispanak	187	25	748
-Pırasa	80	4	2000
-Tere	6	6	100
-Nane	12	12	100
-Maydanoz	55.4	15.3	362
BAKLAGİL SEBZELER			
-Bakla	405.2	41	988
-Bezelye	63	42	150
-Fasulye	4675.35	578.7	807
-Barbunya	199	26	765
SOĞANSI, YUMRU VE KÖK SEBZELER			
-Sarımsak(Taze)	220.7	35.5	565
-Havuç	190	19.5	974
-Turp (Bayır)	150	15	1000
-Turp (Kırmızı)	60.1	5.2	1155
-Soğan (Taze)	5479	170.9	3205
MEYVESİ YENEN SEBZELER			
-Bamya	51.05	24	212
-Balkabağı	94	9.8	959
-Kavun	11802.4	408	2892
-Karpuz	21877.8	744	2940
-Kabak (Sakız)	491.2	48.52	1012
-Hıyar	2224	145.4	1529
-Patlıcan	2939.8	130.45	2253
-Domates	17145	871	1968
-Biber (Dolmalık)	2375.5	230.35	1031
-Biber (Sivri)	1477.4	148.2	996

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Tablo 11’den görüleceği gibi Elazığ ilinde üretimi gerçekleştirilen sebze ürünleri içerisinde ilk sırayı (21.877,8 ton) meyvesi yenen sebzelerden Karpuz almaktadır. 17.145 ton ile Domates ikinci sırayı, 11.802,4 ton ile Kavun üçüncü sırayı almaktadır. Yapraklı yenen sebzelerden ilk sırayı 460 ton ile lahana, Baklagil sebzelerden ilk sırayı 4.675 ton ile fasulye, soğan yumru ve kök sebzeler içinde ilk sırayı da 5.479 ton ile taze soğan olmaktadır.

Elazığ ilinin 1996 yılı meyve ürünleri üretim miktarı Tablo 12’de yer almaktadır.

TABLO 12 : İL MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (1996)

Ürün Adı	AĞAÇ SAYISI (ADET)		
	Üretim (Ton)	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta
YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİLER			
-Armut	4515.8	131194	57270
-Ayva	797	30043	5285
-Elma	10755.4	242732	85504
TAŞ ÇEKİRDEKLİLER			
-Erik	2375.4	73875	25750
-İğde	125.4	19250	7200
-Kayısı	13236.9	407543	212225
-Zerdali	570.4	19370	3840
-Kiraz	2921.8	83880	44800
-Kızılcık	15	1975	1260
-Şeftali	1781.1	65775	43815
-Vişne	2506	99560	16032
SERT KABUKLULAR			
-Antep Fıstığı	61	50	9040
-Ceviz	1803	40390	17290
-Badem	2590.6	166770	71775
-Fındık	3	400	150
ÜZÜMSÜ MEYVELER			
-Çilek	353	-	-
-Dut	3949.9	118150	31760
-İncir	305.5	21300	2050
-Nar	84.2	7720	3870
-Trabzon Hurması	2	600	-
-Üzüm	29130	8813	1127

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Tablo 12'den de görüleceği gibi, Elazığ ili meyve ürünleri üretimi ele alındığında, yumuşak çekirdeklilerden ilk sırayı 10.755,4 ton ile elma almıştır. 4.515,8 ton ile armut ikinci sırada ve 897 ton ile ayva üçüncü sırada yer almıştır. Taş çekirdekli için 13.236,9 ton ile kayısı ilk sırayı almaktadır. 2.921,8 ton ile kiraz ikinci, 2.506 ton ile Vişne üçüncü sırayı almaktadır. Ayrıca, erik, zerdali, iğde, kızılcık ve şeftali yetiştirilmektedir. Sert kabuklular içinde 2.590,6 ton badem, 1.803 ton ceviz, 61 ton Antep fıstığı, 3 ton ile de fındık yetiştirilmiştir. Üzümsü meyveler içinde ilk sırayı 3.949,9 ton ile dut yer almaktadır.

1996 yılı itibariyle Elazığ ilinde bulunan tarımsal araç gereç miktarları da Tablo 13'de gösterilmektedir.

TABLO 13 : ELAZIĞ İLİ TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ SAYISI (1996)

Tarımsal Araç ve Gereç Adı	Miktar (Adet)	Tarımsal Araç ve Gereç Adı	Miktar (Adet)
Karasaban	3060	Düven	2343
Hayvan pulluğu	3077	Sap düven	95
Kulaklı traktör pulluğu	2680	Patates sökme makinesi	7
Döner kulaklı traktör pulluğu	113	Pancar sökme makinesi	6
Ark pulluğu	79	Traktörle çekilen çayır biçme makinesi	44
Diskli traktör pulluğu	128	Mısır Silaj makinesi	2
Anız pulluğu	10	Selektör	23
Kültivatör	2513	Yem kırma makinesi	137
Merdane	1048	Sırt pulverizatörü	1678
Diskli ve diğer tırmıklar	460	Su Tankeri (Tarımda Kullanılan)	418
Karma tırmık	3	Kuyruk milinden hareketli pulverizatör	321
Ot tırmığı	435	Motorlu pulverizatör	369
Dişli Tırmık	275	Tozlayıcı	17
Traktörle çekilen çapa makinesi	50	Atomizör	34
Diskli Anız Pulluğu	45	Santfuj pompa	1611
Tahıl mibzeri	298	Motopomp (elektrik motorlu)	951
Kombina tahıl mibzeri	70	Motopomp (termik)	328
Pancar mibzeri	53	Derin kuyu pompası	244
Patates dikme makinesi	1	Yağmurlama tesisi	42
Kimyevi gübre dağıtıcısı	214	Krema makinesi	180
Orak makinesi	499	Süt sağma makinesi	79
Balya makinesi	19	Römork	3290
Harman makinesi	686	Traktör	3411
Tınav makinesi	3880	Kuluçka Makinesi	18

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Elazığ'da gübre kullanımına ilişkin veriler Tablo 14'de gösterilmiştir.

TABLO 14 : İL GÜBRE KULLANIMI VE GÜBRELENEN ALAN

KULLANILAN GÜBRE	1993	1994	1995	1996
KİMYASAL GÜBRE (Ton)	19555	22329	26343	25010
-Saf N	5860	6039	5793	5623
-Saf P2O5	3372	3439	4497	4315
-Saf K2O	52	45	475	522
ÇİFTLİK GÜBRESİ (KURU)(TON)	-	-	-	-
GÜBRELENEN ARAZİ (Ha)	88000	100000	118000	112100

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Tablo 14 incelendiğinde, 1996 yılı itibariyle Elazığ ilinde 112.100 Ha'lık arazide 25.010 ton kimyasal gübre kullanılmıştır.

Elazığ ili zirai mücadele ilaçları tüketimi aşağıdaki Tabloda verilmiştir.

TABLO 15 : İL TARIMSAL MÜCADELE İLAÇLARI TÜKETİMİ (TON)

İLAÇLAR	1993	1994	1995	1996
İNSEKTİSİTLER	40130	36202	33176	33177
FUNGUSİTLER	86026	108531	118047	143461
HERBİSİTLER	3480	3465	4215	3720
RODENSİT VE MOLLUSİDLER	0.070	0.090	0.095	0.100
AKARSİTLER	1440	1193	1164	0.950
KIŞLIK VE YAZLIK YAĞLAR	0.100	0.090	0.100	0.125
DİĞERLERİ	0.624	2.264	1.250	1.960

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

3.4.2. Hayvancılık

Hayvancılık, özellikle dağlık ve engebeli kesimlerde ana geçim kaynağı durumundadır. Ayrıca, bitkisel üretim tek başına yeterli geliri sağlayamadığı için, ovalık kesimlerde ek bir gelir kaynağı olarak hayvancılık yapılır. İlin göçer aşiretlerin yolları üzerinde olması da, hayvancılığa canlılık kazandırmıştır. En çok koyun, kıl keçisi ve sığır yetiştirilir. Besleme yöntemi geleneksel mera hayvancılığıdır. Tavukçuluk ve arıcılık, yerel tüketime yönelik, küçük çaplı etkinlikler olarak sürdürülmektedir. Keban Baraj gölünün oluşumundan sonra mera hayvancılığının yanısıra besicilik hızla gelişmiştir.

Elazığ ili hayvan varlığına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

TABLO 16 : İL HAYVAN VARLIĞI (ADET)

TÜRÜ	1985	1990	1995	1996
BÜYÜKBAŞ HAYVAN				
Sığır	170524	170480	133268	84351
- <i>Kültür</i>	943	3469	7861	8984
- <i>Kültür Melezi</i>	2500	30636	52541	5232
- <i>Yerli</i>	167081	136375	72866	70135
Manda	2537	2469	1441	1260
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN				
Koyun	466447	433657	271779	239000
Kıl Keçisi	140915	136009	88257	64700
TEK TIRNAKLILAR				
At	3396	2144	1660	1656
Katır	2686	2009	1940	1824
Eşek	20282	17053	10353	9127
KÜMES HAYVANLARI				
Tavuk	292175	566616	5425000	4291440
- <i>Et Tavuğu</i>	-	-	5178000	4042640
- <i>Yumurta Tavuğu</i>	-	-	247000	248800
Hindi	-	-	20080	20450
Ördek	-	-	3840	3900
Kaz	-	-	5130	5160
KOVAN SAYISI				
Eski Tip	12866	3410	1810	1740
Yeni Tip	5716	14968	34122	34682

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

İldeki hayvan varlığı incelendiğinde büyükbaş, küçükbaş hayvanlarla ve tek tırnaklılarda 1985 yılına göre 1996 yılında büyük azalış gözlenmektedir. 1985 yılında 170.524 olan sığır sayısı 1996 yılında 84.351'e, aynı yıllarda manda sayısı 2.537'den 1.260'a, koyun sayısı 466.447'dan 239.000'e, keçi sayısı 140.915'den 64.700'e düşmüştür. 1996 yılında ilde yetiştirilen hayvanlar içinde koyun, sığır ve keçi ilk üç sırayı almaktadır. Bunun yanısıra, kümes hayvancılığı 1985 yılına göre 1996 yılında büyük gelişme göstermiştir. Tavuk sayısı 1985 yılında 292.175 iken 1996 yılında 4.291.400'e ulaşmıştır. Bu tavukların 248.800'ü yumurta tavuğudur. Ayrıca ilde hindi, ördek ve kazda yetiştirilmektedir. İlde arıcılık gelişmiş olup, eski tip kovan sayısı son yıllarda (12.866-1.74'a) azalırken, yeni tip kovan sayısı (5.716'dan 34.682'ye) artmıştır.

Elazığ ilinde kesilen ve sağılan hayvan sayısı Tablo 17’de verilmektedir.

TABLO 17 : İLDE KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI (ADET)

	1993	1994	1995	1996
SAĞILAN HAYVAN SAYISI				
Koyun	281995	260259	184207	184640
Kıl Keçisi	82532	83264	54874	52020
İnek	84391	84488	71653	69876
Manda	994	919	848	833
KESİLEN HAYVAN SAYISI				
Koyun	77112	98648	22556	24383
Kıl Keçisi	44672	18409	21815	45800
Sığır	29716	38000	12904	14240
Manda	135	70	15	85

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Azalan hayvan varlığına paralel olarak ilde kesilen hayvan sayısında da azalma görülmektedir.

İldeki hayvansal ürünlerin üretimi Tablo 18’de verilmektedir.

TABLO 18: İL HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (TON)

ÜRÜN ADI	1993	1994	1995	1996
Süt	115000	118593	126110	136686
Et	8428489	9896934	3226489	3030081
Deri (Adet)	165527	63842	68754	
Yapağı	582.2	539.1	-	68000
Bal	600	600	627	604
Balmumu	18	18	19	18
Yumurta (Bin Adet)	35000	39000	30049	32902

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

Hayvansal ürünlerin üretim, hayvancılıkta görülen azalmaya paralel olarak azalma gözlenmektedir. 1993 yılında 8.4 milyon ton et üretimi, 1996 yılında 3 milyon tona inmiştir.

İldeki karma yem tüketimine ilişkin bilgiler ise Tablo 19'da verilmektedir.

TABLO 19 : İL KARMA YEM TÜKETİMİ (TON)

CİNSİ	1993	1994	1995	1996
Besi Yemi	11965.4	4797.7	6311.3	6002
Süt Yemi	6747.75	1422.7	4625.5	4585.75
Kuzu-Buzağı Yemi	142	3.85	64	701
Kanatlı Yemi	2714.95	17213.5	20196.2	12573
TOPLAM	21570.1	23437.75	31197	23861.75

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü, İl Envanteri,1996

3.4.6. Ormancılık

İlin bir zamanlar çok zengin olan orman örtüsü, gerek hayvan otlatmak ve tarla açmak, gerek yakacak odun elde etmek amacıyla büyük ölçüde tahrip edildiğinden yoksullaşmıştır. Var olan ormanlar çoğunlukla bozuk koruluk, bozuk baltalık, hatta yer yer çalılık niteliğindedir. Yüksek kesimlerde kuş ve meşe ormanlarına rastlanır. İl arazisinin %13.2'si orman ve fundalıktır.

1996 yılında Merkez ilçe Keban serisinden çıkan 4 adet orman yangın sonucunda 5.5 ha ağaçlandırma sahası ile 65 ha. bozuk baltalık saha yangından zarar görmüştür. Aynı yıl ilde ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Baş Mühendisliğince 2085 hektar toprak muhafaza ağaçlandırma yapılarak, 3.1 milyon adet karışık ibreli ve yapraklı fidan dikimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 50 ton meşe palamutu ve 3 ton badem ekimi yapılmıştır.

Elazığ il alanlarının ağaç cinslerine göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

TABLO 20 : İL ALANLARININ CİNSLERİNE GÖRE DAĞILIMI

AĞAÇ CİNSİ	ORMANLIK ALAN (Ha)
Karaçam	3148
Sedir	1249
Kavak	55
Akasya	50
Meşe	116314
Toplam Ormanlık alan (Ha)	120816

Kaynak: Elazığ Orman Bölge Müdürlüğü,1996.

İl orman ürünlerine ilişkin bilgiler Tablo 21’de verilmiştir.

TABLO 21 : İL ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

ÜRÜN ADI	1993	1994	1995	1996
Yakacak Odun (Ster)	3039	11684	11408	1964
Tomruk (Kavak) (M3)	-	-	-	281

Kaynak: Elazığ Orman Bölge Müdürlüğü.

3.5. Madencilik

Yeraltı zenginlikleri bakımından Elazığ ilinin önemli bir yeri vardır. İlin maden varlıkları açısından incelendiğinde, ilde; kromit, bakır, simli kurşun, mermer, kuvarsit mevcuttur. Alacakaya ilçesi ve civarında zengin krom yatakları bulunmaktadır. Maden ilçesinde ise 1939 yılından bu yana bakır üretimi gerçekleştirilmektedir. Keban ilçesinin 2 km. güneyinde, Fırat vadisinin doğu kıyısı üzerinde Sivili kurşun madeni bulunmaktadır. Alacakaya, Arıcak ve Palu ilçelerinde mermer yatakları bulunmaktadır. Sivrice ilçesi civarında büyük kuvarsit rezervleri mevcuttur.

Elazığ ili maden varlığının dağılımı ve niteliği Tablo 22’de verilmiştir.

TABLO 22: ELAZIĞ İLİ MADEN VARLIĞININ DAĞILIMI VE NİTELİĞİ

MADEN CİNSİ	BULUNDUĞU YER	KALİTE / TENÖR	REZERV (TON)
Demir	Aşvan Köyü	% 54,49Fe,%12,2 SiO ₂	23798 ton (Gör+Muh)
		% 31,88 Fe, % 25,7 SiO ₂	164250 ton (Gör+Muh)
	Baskil-Karakaş	% 51,85 Fe	126270 ton (Gör)
Krom	Guleman-Kapın	% 45-48 Cr ₂ O ₃	700000ton (Gör+Muh)
	Doğu-Batı Kef Sahası	%22-45 Cr ₂ O ₃	6943648 ton (Gör)
			334034 ton (Muh)
			14788 ton (Müm)
	Rut-Orta ve Yeni Lasir	% 45-48 Cr ₂ O ₃	1031600 ton (Gör+Muh+Müm)
	Guleman-Marmek	% 42-45 Cr ₂ O ₃	15000 ton (Muh+Müm)
	Guleman-Pütyan	% 40-45 Cr ₂ O ₃	2000 ton (Muh)
	Guleman-Bağın	% 40-45 Cr ₂ O ₃	25000 ton (Gör+Muh+Müm)
	Uzundamar	% 45 Cr ₂ O ₃	303186 ton (Gör+Muh+Müm)
	Guleman-Şabuta	% 48 Cr ₂ O ₃	5000 ton (Gör+Muh)
	Guleman-Aydamar	% 45-48 Cr ₂ O ₃	100000 ton (Gör+Muh+Müm)
	Guleman-Tepebaşı	%45-48 Cr ₂ O ₃	100000 ton (Gör+Muh+Müm)
	Guleman-Cordik	%10-15 Cr ₂ O ₃	294750 ton (Muh)
	Guleman-Vartinik	%35-42 Cr ₂ O ₃	2500 ton (Muh)
	Guleman-Birektepe-Dolaptepe-Kavgatepe	%20-40 Cr ₂ O ₃	498800 ton (Muh)
Paluhamel-Karçeşme(*)	%30-50 Cr ₂ O ₃	20000 ton (Muh) 90000 ton (Müm)	
Bakır	Ergani-A nayatak	% 1.1 Cu	5000000 ton (Gör)
	Ergani	% 2.5 Cu	290000 ton (Gör)
	Ergani-Hacan	% 1.6 Cu	40000 ton (Gör+Muh)
	Keban-Nallıziyaret-Karamağara	% 0.92 Cu	4500000 ton (Gör+Muh+Müm)
Wolfram	Keban-Soğanlı	% 0.6 WO ₃	255000 ton (Gör+Muh)
	Keban-Kebander	% 0.2 WO ₃	5000 ton (Muh)

(*) Özel Şahsa ait Ruhsat Sahasında.

Gör.= Görünen

Muh.=Muhtemel

Müm.=Mümkün

KAYNAK : M.T.A. Genel Müdürlüğü.

3.6. İmalat Sanayii

Elazığ ilinde ilk sanayileşme faaliyeti 1950 yıllarında başlamıştır. 1950-1960 döneminde ilde sanayii alanında gözle görülür bir gelişme olmamıştır. Keban Barajı'nın inşasıyla birlikte kamulaştırılan arazi sahiplerinin merkez ilçeye göçü nedeniyle merkez ilçede bir nüfus patlaması olmuştur. Kamulaştırma nedeniyle alınan paraların bir kısmı sanayiye kaymış, sanayileşmede bir canlanma gözlenmiştir.

İlin ekonomik yapısı, iklimi ve toprak şartları itibarıyla tarım ve madencilik sektörüne dayalıdır. Bu iki sektöre dayalı sanayi tesislerinin ekserisi de kamu sektörü tarafından kurulmuştur. Özel sektöre ait yüksek kapasitede üretim yapan tesis sayısı azdır. Bu tesislerde istihdam edilen işçi sayısı da azdır.

1970'li yılların başında, özel sektör bölgede sanayii teşebbüsüne girişmiş, Orta Doğu ve İslam Ülkelerine, hayvansal ürünler ihraç etmiş, bu duruma bağlı olarak gıda sanayi tesislerinde gözle görülür bir gelişme sağlanmıştır.

İmalat sanayisi gıda, içki, çimento, yem, yapay gübre ve madencilik dallarında yoğunlaşmıştır. Türkiye'nin en önemli maden çıkarma ve işleme bölgelerinden biri olan ilde Etibank'a ait Ergani Bakır İşletmesi (Maden), Şark Kromları İşletmesi (Guleman), Simli Kurşun İşletmesi (Keban) ve Ferrokrom Tesisleri (Elazığ) bulunmaktadır.

Bölgede yapılan kamu yatırımları (1-2-3.) plan döneminde en yüksek düzeyde iken, ondan sonraki dönemlerde asgari seviyeye inmiş olup, bu duruma bağlı olarak fert başına düşen kamu yatırımı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

İlde faaliyet gösteren imalat sanayii tesislerinin genel dökümü aşağıdaki gibidir.

TABLO 23 : İLDE FAALİYET GÖSTEREN İMALAT SANAYİ TESİSLERİNİN GENEL DÖKÜMÜ

SEKTÖR	İŞYERİ SAYISI
Dokuma, giyim ve deri sanayii	3
Orman ürünleri ve Mobilya	5
Gıda ve İçki sanayii	19
Kağıt ve basım sanayii	1
Kimya, kömür, kauçuk, plastik ürünleri sanayii	7
Taş ve toprağa bağlı sanayii	14
Metal eşya, makine ve teçhizat	10
Diğerleri	9
Toplam	68

Kaynak: Elazığ Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü.

Kamu özelliğine sahip olan, Şeker Fabrikası, Şarap Fabrikası, Etibank Şarkkromları Ferrookrom işl. Mus.Müd., Elazığ Gübre Sanayi A.Ş., Elazığ Sodyum Bikromat tesisleri dışındaki tesisler özel sektör tarafından işletilmektedir. Mevcut 82 tesisin 68'i faaliyette, 14'ü yarım kalmış durumdadır. 68 işletmenin tam kapasitede istihdam imkanı 5.815 kişi olup, mevcut istihdam edilen kişi sayısı 2.614 kişidir.

İl merkezinde 1.025 işyerlik küçük sanayi sitesi mevcut olup, faal olarak çalışmaktadır. İlçelerde Küçük Sanayi Sitesi bulunmamaktadır. Elazığ Organize Sanayi Bölgesi, il merkezinin 11 km. mesafede yazikonak beldesi hudutlarında 100 ha. üzerinde 49 sanayii parselinden oluşmuştur. 1974 yılında temeli atılıp, 1987 yılında altyapı çalışmalarına başlanmış olup, 1992 yılında 1. kısım Organize Sanayi İşletmeye geçmiştir. 2. kısım organize sanayi bölgesi çalışmaları ihtiyaca uygun planlanmış, altyapı çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca ilde Hayvan ürünleri üzerine Elazığ Organize Sanayi Bölgesi kurulması planlanmaktadır.

Elazığ Organize Sanayi Bölgesi içinde yer alan işletmedeki tesisler Tabo 24'de, Organize Sanayi Bölgesinde yer almayan işletmedeki tesisler ise Tablo 25'de yer almaktadır.

TABLO 24 : ELAZIĞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMEDEKİ SANAYİ TESİSLERİ

FİRMA ADI	ÜRETİM KONUSU	YILLIK ÜRETİM KAPASİTESİ	İSTHDAM DURUMU	KAMU/ÖZEL SAHİPLİĞİ
Çekdil Soğuk Hava Tic. Ltd. Şti.	Soğutucu	3662 m3	1	Özel
Dilek Yem Sanayi Tic. Ltd. Şti.	Karma Yem İmalatı	43000 Ton/Yıl	11	Özel
Akra İplik Tekstil San. Tic. Ltd. Şti.	İplik	8600 Ton/Yıl	50	Özel
Karabulut İnş. San. Tic. Ltd. Şti	Karo	1200000 m2/Yıl	20	Özel
Desen Mobilya San. Tic. Ltd. Şti	Kanepe	46500 Tk. /Yıl	65	Özel
Tançelik Tic. Ltd. Şti.	Çelik Döküm	1890 Ton/Yıl	48	Özel
Fe-Farma Tıbbi Malzemeler A.Ş.	Enjektör	500000000 Adet/Yıl	96	Özel
Akdağ Sentetik İth. İhr. Tic. Ltd. Şti.	Sentetik Çuval	21000000 Adet/Yıl	30	Özel
Karayol İnş. Tic. Ltd. Şti.	Straföör Sunni Mermer	90000 m2/Yıl	6	Özel
El-Teks A.Ş.	Pamuk Dokuma	10200000 m2/Yıl	191	Özel
Obuzlar Çelik Eşya ve Elektronik End.A.Ş.	Elektrik Panoları	134366 Adet/Yıl	65	Özel
Mermutlu Gıda San. Tic. Ltd. Şti.	Küp Şeker	33000 Ton/Yıl	9	Özel
Elazığ Profil San. Tic. Ltd. Şti.	Teneke Kutu	2000000 Adet/Yıl	3	Özel
Köksan Orman Ürün. San. Tic. Ltd. Şti.	Ahşap Kanepe	150000 m2 /Yıl	17	Özel
Emsaş Elk. Motorları San. Tic. Ltd. Şti.	Dalgıç Pompa	13000 Adet /Yıl	20	Özel
Altıntaş Isı San. Tic. Ltd. Şti.	Kalorifer Kazanı	4000 Adet/Yıl	10	Özel
Demsan Mobilya San. Tic. Ltd. Şti.	Mobilya Kanepe	4800 TK/Yıl	13	Özel
Essan Çivi San. Tic. Ltd. Şti.	Çivi	726 Ton Çivi/Yıl 5420 Ton Tel/Yıl	10	Özel
Asilgaz Tıbbi ve Sınai Gazlar Tic. Ltd. Şti.	Tıbbi Gaz	6250 m3 Azot /Yıl	25	Özel
İsaş Gıda San. Tic. Ltd. Şti.	Un	22500 Ton /Yıl	15	Özel
Ayhas Tic. Ltd. Şti.	Isıcam	340000 m2/Yıl	27	Özel
Şarkgaz ve Madeni Yağlar A.Ş.	Tüp	362000 Adet/Yıl	35	Özel
Alacakaya Mermer ve San. Tic. Ltd. Şti.	Mermer İşleme	40000 m2 Plaka/Yıl 24000 Ton Blok/Yıl	70	Özel
Ayfa Mobilya San. Tic. Ltd. Şti.	Mobilya	18250 Adet Kapı /Yıl	40	Özel

Öz Kardeşler Plastik Tic. Ltd. Şti.	Plastik Ürünler	40 Ton Poşet/Yıl	3	Özel
Öztoğ San. Tic. Ltd. Şti.	Damper Dingil	1000 Adet /Yıl	7	Özel
Biran Çelik İnş. Tic. Ltd. Şti.	Çelik Mamül Küp Şeker	1050 Ton/Yıl	12	Özel
Elsaş Elk. Tic. Ltd. Şti.	Elektrik Motor, Pompa	20000 Adet/ Yıl	40	Özel
Nazende Mobilya Tekstil A.Ş.	Mobilya Malzemesi ve Koltuk	3000 Mutfak Tk /Yıl 2000 Koltuk/ Yıl	7	Özel
Gül tunç Soğutma San. Tic. Ltd. Şti.	Soğuk Hava Deposu	9150 Adet/Yıl	1	Özel
Başak Tarım Tekstil San. Tic. Ltd. Şti.	Mercimek Paketleme	30000 Ton/Gün	3	Özel
Cemre Parke A.Ş.	Ağaç Parke	70000 m2/Yıl	25	Özel
Teta İnş. San. Tic. Ltd. Şti	Beton Yapı Elemanları	150000 Adet Bordür Taşı /Yıl 5400000 Adet Parke /Yıl	11	Özel
Edöksan San. Tic. Ltd. Şti	Pik Çelik, Döküm	1200 Ton/Yıl	7	Özel
Yüce Çay Gıda San. Tic. Ltd. Şti	Küp Şeker	936 Ton/Ay	30	Özel
Platin Tic. Ltd. Şti	Kanepe	1500 Adet/ Yıl	10	Özel
Elmad San. Tic. Ltd. Şti	Mermer Mamülü	30000 m2 Plaka /Yıl	9	Özel
Elmarsan San. Tic. Ltd. Şti	Mermer Mamülü	50000 m2/Yıl	30	Özel
Metinler Tekstil San. Tic. Ltd. Şti	Çırçır Balyalama	8000 Ton Kütlü Pamuk /Yıl	1	Özel
Tatarlar İnş. San. Tic. Ltd. Şti	Çelik Pano	200 Adet Pano /Yıl 1000 Adet Elektrik Panosu /Yıl	6	Özel

Kaynak: Elazığ Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü.

TABLO 25 : ELAZIĞ ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ DIŞINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMEDEKİ SANAYİ TESİSLERİ

FİRMA ADI	ÜRETİM KONUSU	YILLIK ÜRETİM KAPASİTESİ	İSTHDAM DURUMU	KAMU/ÖZEL SAHİPLİĞİ
Şeker Fabrikası A.Ş.	Şeker	1800 Ton Pancar/Gün	407	Kamu
Şarap Fabrikası	Buzbağı Şarabı	3800 Ton Şarap/Yıl	61	Kamu
Etibank Şarkkromları Ferrokrom İşl. Mües.Md.	Yüksek Karbonlu Ferrokrom	150000 Ton/Yıl	1740	Kamu
Elazığ Gübre Sanayi A.Ş.	Kompoze Gübre	200000 Ton/Yıl	261	Kamu
Karadeniz Birlik Doğan Erbil Yağ Fabrikası	Ayçiçek Yağı	30000 Ton/Yıl	150	Kamu
Ber-Oner Madencilik A.Ş. (Ergani Bakır İşletmesi)	Bakır Konsantre	30000 Ton Bakır Konsantre / Yıl	185	Özel
Elazığ Altınova Çimento San. Tic. A.Ş.	Çimento	350000 Ton/Yıl	278	Özel
Elazığ Yem Sanayi A.Ş.	Karma Yem	30000 Ton/ Yıl	16	Özel
El Süt Elazığ Süt ve Süt Ürünleri San Tic. A.Ş.	Süt ve Süt Ürünleri	20 Ton/ Gün	12	Özel
Kekliktepe Yem San. A.Ş.	Karma Yem	33750 Ton/ Yıl	9	Özel
Kekliktepe Un Fab. San. Tic. Ltd. Şti.	Un	45000 Ton /Yıl	11	Özel
Gülbay İnş. Tic. Ltd. Şti.	Un	30000 Ton /Yıl	12	Özel
Coşkunlar Toprak San. Tic. A.Ş.	Blok Tuğla	30000000 Adet/ Yıl	80	Özel
El-Et Elazığ Et Ürünleri Entegre Tes. San. Tic. A.Ş.	Et ve Et Ürünleri	60000 Büyükbaş/Yıl 384000 Küçükbaş/Yıl	67	Özel
Günet Entegre Et Tesis İnş. Ve Mlz. Madencilik San. Tic. Ltd. Şti.	Et ve Et Ürünleri	22000 Büyükbaş/Yıl 36000 Küçükbaş/Yıl	10	Özel
Yasin Mobilya, Çelik Eşya İnş. Nak. Tur. San. Tic. A.Ş.	Mobilya, Çelik Eşya, Koltuk, Kanepe	30000 Koltuk/Yıl 15000 Kanepe/Yıl	35	Özel
Türsan Gıda San ve Tic. A.Ş.	Un	40000 Ton/Yıl	9	Özel
Ali Ercan Yem San. Ltd. Şti.	Karma Yem İmalatı	24000 Ton/Yıl	10	Özel
Şevket Kodat-Cihat Bayar Tuğla Fabrikası	Blok Tuğla ve Kiremit	66000000 Adet/Yıl	74	Özel
Özbaylar Tuğla Fab. A.Ş.	Blok Tuğla	30000000 Adet/Yıl	60	Özel
Usallar Kireç San. Ltd. Şti.	Torbalanmış Kireç	30000 Ton/Yıl	10	Özel
Akel Plastik Tic. Ltd. Şti.	Naylon Branda	600 Ton/Yıl	25	Özel
Günhan Ark Ltd. Şti.	Sondaj Mak. Ve Çelik Döküm	235 Döküm Ton/Yıl 72 Adet Sondaj Makine/Yıl	28	Özel
Doğu Döküm San. Ltd. Şti.	Çelik Döküm	1890 Ton/Yıl	26	Özel
Koç Un San.ve Tic. Ltd. Şti.	Un İmalatı	22500 Ton/Yıl	3	Özel
Bayraklar Mermer San. Ltd. Şti.	Mermer Levha İmalatı	20000 m2/Yıl	5	Özel
Kaleli İht. ve İhr. San. Ve Tic. Ltd. Şti.	Kuru Kayısı Üretimi	3000 Ton/Yıl	10	Özel
Kemarsan Karo Mermer San. Ltd. Şti.	Karo Mermer İmalatı	5500000 Adet/Yıl	20	Özel
Akpınar Mamba Suları Ltd. Şti.	Su Şişeleme Tesisi	9000 Litre/Gün	14	Özel
Elkisan Kireç San. Ve Tic. Ltd. Şti.	Torbalanmış Kireç İmalatı	20000 Ton/Yıl	20	Özel
Elazığ Beton Sanayi A.Ş.	Beton El. Üretimi	20000 m3/Yıl	49	Özel
Konek Taş San. Ve Tic. Ltd. Şti.	Gazlı Meşrubat	9396000 Kasa Koli/Yıl	126	Özel
Dimsa Meşrubat Pazarlama Tic. San. A.Ş.	Gazlı Meşrubat	4000000 Kasa Koli / Yıl	18	Özel
Keban Plastik A.Ş.	PVC Kapı, Pencere İmalatı	10000 Ton /Yıl	111	Özel
Kimtaş-Köksal İnş. Mlz. Tic. San. A.Ş.	Blok Tuğla İmalatı	21840000 Adet/Yıl	62	Özel
Ağın Deri Sanayi Tic. A.Ş.	Deri İmalatı	1000000 Adet/Yıl	30	Özel

Eлтаş Kağıт Torba San. A.Ş.	Kağıт Torba İmalatı	240000000 Adet/Yıl	80	Özel
Bizimgaz San. Ve Tic. A.Ş.	LPG Dolum ve Stoklama Tesisi	60 Ton/Yıl	24	Özel
Şarkgaz Madeni Yağlar A.Ş.	LPG Dolum ve Stoklama Tesisi	180 Ton/Yıl	47	Özel
Hazar Tuğla Fab. Gölcük Top. San Ltd. Şti.	Tuğla ve Kiremit	8000000 Kiremit Adet/ Yıl 40000000 Tuğla Adet/Yıl	256	Özel
Öz-Bir İnş. San. Tic. A.Ş.	Kum ve Hazır Beton Üretimi	1015200 Ton Kum Üretimi/Yıl 30000 m3 Hazır Beton/Yıl	25	Özel
Köy-tür Elazığ Tavukçuluk San. Tic. A.Ş.	Yem ve Piliç Üretimi	24000 Ton Yem/Yıl 10000 Ton Piliç/Yıl	150	Özel
Elazığ Halk Ekmek Fab. Ve Gıda, Tekstil, Turizm İnş. San. Tic. A.Ş.	Ekmek ve Muh. Unlu Mamüller	22291200 Adet Ekmek/Yıl 1890000 Adet Unlu Mamüller/Yıl	42	Özel

Kaynak: Elazığ Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü.

3.7. Turizm

Elazığ yöresi, tarihin çok eski dönemlerinden bu yana birçok toplumun yerleştiği, farklı kültürlerin geliştiği bir yer olmuştur. Yöredeki höyüklerde yapılan kazılarda elde edilen buluntuların çeşitliliği, köklü bir tarih ve kültür mirasına tanıklık eder. Yöredeki ilk arkeolojik araştırmalar 1945'te başladı ve 1950'lerde de sürdürüldü. Ama bunlar, yüzeysel araştırmaları niteliği taşıyan sınırlı çalışmalardı. Elazığ yöresindeki asıl geniş çaplı arkeolojik araştırma ve kazılar Keban Baraj Gölü altında kalacak yerleşmelerin kurtarılması amacıyla 1960'larda başladı. Çok sayıda Türk ve yabancı bilim adamının katılımıyla gerçekleşen uzun çalışmalar sonucunda, Doğu Anadolu'nun kültürel tarihine büyük ölçüde ışık tutuldu. Ağın, Kalaycık, Aşvan, Boytepe, Fatmalı-Kalecik, Kaşpınar, Haraba, Han İbrahim Şah, Korucutepe, Norşuntepe, Tepecik, Tülintepe, Körtepe, Değirmen-tepe kazıları, yöredeki ilk yerleşmelerin Paleolitik Çağa değin uzandığını ortaya koydu. Yörenin tarihine ilişkin ilk yazılı bilgiler Hitit ve Asur tabletlerinden elde edildi. O sıralarda Harput önemli bir yerleşim merkezi idi. Batı da Fırat ve Kuzeyde Murat ırmaklarıyla çevrili olan yöre, Harput'la birlikte İşuva adıyla anılıyordu. Burası, 1. Selim (Yavuz) tarafından 1515'de Osmanlı topraklarına katıldı. Kent 19.yy. sonlarına değin bir ticaret ve kültür merkezi olarak önemini korudu. Elazığ'ın canlanması ve önem kazanması Harput'un sönükleştiği döneme rastlar. Elazığ'a Osmanlı Döneminde ilk olarak Mezre yada Mezra adı verildi. Abdulaziz döneminde (1861-76) kentin Harput'tan Mezra'ya doğru kayması sırasında yürütülen Bayındırlık etkinliklerinden esinlenilerek, 1867'de Mamuratül-Aziz adıyla Diyarbakır vilayetine bağlı bir sancak durumuna getirildi. 1871'de bağımsız sancak, 1877'de ise vilayet yapıldı. Sonraları Elazığ olarak anılan yerleşmenin adı 1937'de Bakanlar Kurulu Kararı ile önce Elazık, daha sonrada Elazığ olarak değiştirildi.

Elazığ kentinde tarihsel yapı yoktur. Bu tür yapılar Harput'ta toplanmıştır. Zengin geleneksel el sanatları koleksiyonları ile Keban kazılarında çıkarılmış buluntular Elazığ müzesinde sergilenmektedir. Elazığ'da 1965'de açılan müze, Elazığ'ın çevresine has etnografik eserlerle bakır, oya, kilim, çorap ve para koleksiyonları dikkati çeker. Son yıllarda Keban

Bölgesindeki arkeolojik araştırmalardan çıkan tarih öncesi ve tarihi çağlara ait eserler ayrı bir odada sergilenir. Keban buluntuları için şehrin dışındaki Devlet Mimarlık ve Mühendislik Okulunun bir bölümü müze deposu şeklinde kullanılmaktadır.

Elazığ kenti çevresindeki başlıca dinlenme ve gezinti yerleri Hazar Gölü ile Keban Baraj Gölü kıyılarında ve Zafran'da bulunur. Kent yakınında Perçenç, Mürüdü (Sarılık Çeşmesi), Hirhirik gibi içmeler ve maden suyu kaynakları vardır.

1990-1996 yıllarında Elazığ'a gelen yerli ve yabancı turistlerin sayısı Tablo 26'da verilmektedir.

TABLO 26 : 1990-1996 YILLARI ARASINDA ELAZIĞ'A GELEN YERLİ VE YABANCI TURİST SAYILARI

YILLA R	YERLİ TURİST	YABANCI TURİST	TOPLAM
1990	66393	1812	68205
1991	65193	2854	68047
1992	64421	2049	66470
1993	51837	1087	52924
1994	50290	1043	51333
1995	56173	2073	58246
1996	59143	2176	61319

Kaynak: Elazığ Turizm İl Müdürlüğü.

Elazığ ilinde bulunan Turizm Bakanlığı'ndan İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri Tablo 27'de verilmektedir.

TABLO 27: ELAZIĞ'DA BULUNAN TURİZM BAKANLIĞI'NDAN İŞLETME BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ

TESİSİN ADI	SINIFI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
BERİTAN OTEL	2 YILDIZLI	65	124
TUR-POL TURİSTİK TESİSLERİ	2. SINIF	39	81
TOPLAM		104	205

Kaynak: Elazığ Turizm İl Müdürlüğü.

Elazığ ilinde bulunan Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri Tablo 28'de verilmektedir.

TABLO 28: ELAZIĞ'DA BULUNAN BELEDİYE BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİ

TESİSİN ADI	SINIFI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
AKAR OTELİ	LUX	40	68
TURİSTİK OTEL	1-A	48	90
ERDEM OTEL	1-A	68	100
ÇINAR OTELİ	1-A	41	67
DİVAN OTEL	1-A	37	73
DÖRTKOL OTEL	1-A	30	60
VARAN OTELİ	LUX	36	65
TOPLAM		300	523

Kaynak: Elazığ Turizm İl Müdürlüğü.

Elazığ ilindeki Turizm Bakanlığı İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin 1996 yılındaki yıllık ortalama dolulukları %18.5, 1997 yılının on aylık döneminde ortalama ise %34.9 olmuştur. 1996 yılında en yüksek ortalama doluluk %34.3 ile Ağustos ayında en düşük ortalama doluluk %20.7 ile Haziran ayında gerçekleşmiştir. 1997 yılında ise bu oranlar sırasıyla %28.3 ile Temmuz ve Nisan ayları ve %22.0 ile Ekim ayında gerçekleşmiştir.

Belediye belgeli konaklama tesislerinde ise 1996 yılında yıllık ortalama doluluk oranı %25.2, 1997 yılında on aylık ortalama doluluk oranı %26.1 olmuştur. 1996 yılında en yüksek ortalama doluluk %20.3 ile Mart ayında, en düşük ortalama doluluk %13.1 ile Ocak ayında gerçekleşmiştir. 1997 yılında ise en yüksek ortalama doluluk %65.2 ile Ağustos, en düşük ortalama doluluk ise %13.0 ile Mart ayında gerçekleşmiştir.

3.8. Ticaret, Bankacılık ve Gelir Durumu

Ülkemizin büyük bölümünde olduğu gibi Elazığ'da da temel ekonomik faaliyet tarım ve madencilik sektörlerinde yoğunlaşmıştır. İldeki sanayi ve ticaret de esas itibariyle gıda, içki, çimento, yem, yapay gübre ve madencilik dallarında üretilen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına dayanmaktadır.

İlde yaratılan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla incelendiğinde 1987 yılında sabit fiyatlarla 559.362 milyon TL. olan GSYİH'nın 1987-1996 döneminde yaklaşık olarak %10.3 oranında bir artış göstererek 1996 yılında 616.817 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. İl GSYİH (1987 yılı üretici fiyatlarıyla) 1996 yılında bölge GSYİH içinde (Doğu Anadolu) yaklaşık %17.6, Türkiye toplam GSYİH'sı içinde ise yaklaşık %0.58 paya sahiptir.

Elazığ ilinde 1997 yılında Merkez ilçede 19, diğer ilçelerde 11 olmak üzere toplam 30 banka şubesi mevcuttur. İlin 1988 yılı itibariyle 127 milyar TL. olan toplam mevduat hacmi 1996 yılında 17.917 milyar TL. olmuştur. İlin Türkiye genelindeki toplam mevduat içindeki payı

1988 yılında (38.384 milyar TL.) %0.33 iken, 1996 yılında (6.145.516 milyar TL.) %0.29 olmuştur.

İlin 1988 yılındaki Mevduat Dağılımı içinde %39.7 ile Tasarruf mevduatı ilk sırayı alırken, Döviz Tevdiatı %36.3 ile ikinci sırada yer almış olup, 1996 yılında Döviz Tevdiatının payı %63.2'ye yükselirken, Tasarruf Mevduatının payı %25.4'e gerilemiştir.

1988-1996 döneminde ilin mevduat gelişimi Tablo 29'da verilmiştir.

TABLO 29 : ELAZIĞ İLİ MEVDUAT DAĞILIMI (MİLYAR TL.) (1988-1996)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Tasarruf Mevduatı	50	84	116	174	297	450	1100	2071	4544
Mevduat Sertifikası	1	1	1	1	1	2	2	3	5
Resmî Kuruluşlar Mevduatı	5	11	16	32	60	136	130	161	550
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	21	27	42	69	111	173	422	779	1163
Bankalar Mevduatı	1	1	0	2	1	3	2	1	6
Döviz Tevdiatı	46	75	129	328	703	1182	3446	6091	11316
Diğer Mevduat	3	5	13	23	32	58	115	151	333
TOPLAM	127	204	317	630	1204	2203	5218	9257	17917

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Elazığ ili mevduat dağılımının yüzde dağılımı ise Tablo 30'da verilmektedir.

TABLO 30 : ELAZIĞ İLİ MEVDUAT DAĞILIMI (%) (1988-1996)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Tasarruf Mevduatı	39.7	41.2	36.6	27.7	24.6	22.5	21.1	22.4	25.4
Mevduat Sertifikası	0.6	0.4	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
Resmî Kuruluşlar Mevduatı	4.1	5.5	5.0	5.1	5.0	6.8	2.5	1.7	3.1
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	16.4	13.0	13.2	11.0	9.2	8.6	8.1	8.4	6.5
Bankalar Mevduatı	0.5	0.5	0.1	0.4	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
Döviz Tevdiatı	36.3	36.9	40.7	52.1	58.4	59.0	66.0	65.8	63.2
Diğer Mevduat	2.5	2.5	4.1	3.6	2.6	2.9	2.2	1.6	1.9
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Elazığ ilinin Banka kredileri açısından incelendiğinde 1988 yılında Elazığ ilinde ihtisas kredileri 37 milyar TL., ihtisas dışı krediler 9 milyar TL. olmak üzere toplam 46 milyar TL. olmuştur. 1996 yılında ihtisas kredileri 2335 milyar TL., ihtisas dışı krediler 1316 milyar TL. olmak üzere toplam 3.651 milyar TL. olmuştur. İlin Türkiye genelinde toplam krediler içindeki payı 1988 yılında (27.751 milyar TL.) %0.17 iken 1996 yılında (1.743.686 milyar TL.) ise %0.21 olmuştur.

İhtisas kredilerinin krediler içindeki payı 1988 yılında %79.6 iken 1996 yılında %64'e gerilemiş olup, ihtisas kredileri içinde en yüksek payı 1988 yılında %43.6 ile gayrimenkul

kredileri iken aynı yıl %22.8 olan tarım kredileri 1996 yılında %39.8'e yükselerek ilk sırayı almıştır.

Elazığ ilinin 1988-1996 yıllarına ilişkin kredi dağılımı Tablo 31'de verilmiştir.

TABLO 31 : ELAZIĞ İLİ KREDİ DAĞILIMI (MİLYAR TL.) (1988-1996)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
İHTİSAS KREDİLERİ	37	55	91	136	229	290	332	819	2335
<i>1. Tarım</i>	<i>11</i>	<i>17</i>	<i>26</i>	<i>38</i>	<i>59</i>	<i>98</i>	<i>155</i>	<i>554</i>	<i>1453</i>
<i>2. Garimenkul</i>	<i>20</i>	<i>30</i>	<i>50</i>	<i>77</i>	<i>135</i>	<i>136</i>	<i>104</i>	<i>88</i>	<i>161</i>
<i>3. Mesleki</i>	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>15</i>	<i>21</i>	<i>35</i>	<i>56</i>	<i>74</i>	<i>177</i>	<i>253</i>
<i>4. Denizcilik</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>5. Turizm</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>6. Diğer</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>468</i>
İHTİSAS DIŞI KREDİLER	9	19	56	64	135	256	181	404	1316
TOPLAM	46	74	147	200	364	546	513	1223	3651

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Elazığ ili kredi dağılımının yüzde dağılımı ise Tablo 32'de verilmektedir.

TABLO 32 : ELAZIĞ İLİ KREDİ DAĞILIMI (%) (1988-1996)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
İHTİSAS KREDİLERİ	79.6	74.1	62.0	68.2	62.9	53.1	64.8	67.0	64.0
<i>1. Tarım</i>	<i>22.8</i>	<i>23.0</i>	<i>17.6</i>	<i>19.2</i>	<i>16.3</i>	<i>17.9</i>	<i>30.2</i>	<i>45.3</i>	<i>39.8</i>
<i>2. Garimenkul</i>	<i>43.6</i>	<i>40.3</i>	<i>34.4</i>	<i>38.6</i>	<i>37.0</i>	<i>24.9</i>	<i>20.2</i>	<i>7.2</i>	<i>4.4</i>
<i>3. Mesleki</i>	<i>13.2</i>	<i>10.7</i>	<i>9.9</i>	<i>10.4</i>	<i>9.7</i>	<i>10.3</i>	<i>14.5</i>	<i>14.5</i>	<i>6.9</i>
<i>4. Denizcilik</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>
<i>5. Turizm</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>
<i>6. Diğer</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>0.0</i>	<i>12.8</i>
İHTİSAS DIŞI KREDİLER	20.4	25.9	38.0	31.8	37.1	46.9	35.2	33.0	36.0
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

1987 yılı sabit fiyatlarla Elazığ ilinde gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) 1987 yılında 559.362 milyon TL. iken 1996 yılında 616.817 milyon TL. olmuştur. 1987-1996 yılları arasında sabit fiyatlarla (1987 yılı üretici fiyatlarıyla) GSYİH'daki artış %10.27 olmuştur.

Elazığ ili GSYİH'nın (sabit fiyatlarla) iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı Tablo 33'de verilmiştir.

TABLO 33 : ELAZIĞ İLİ GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILASI'NIN (SABİT FİYATLARLA) İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARINA GÖRE) (1987-1996) (MİLYON TL.)

SEKTÖRLER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. Tarım	86839	81278	73232	68745	69596	72471	68724	73452	75287	80705
<i>a.Çiftçilik ve Hayvancılık</i>	82742	76967	69315	64879	66172	68364	65466	69616	71523	77386
<i>b. Ormancılık</i>	2729	2767	2781	2944	2618	2952	2087	2622	2407	1968
<i>c.Balıkçılık</i>	1368	1545	1136	922	807	1155	1172	1214	1357	1351
2. Sanayi	224028	264952	231177	319604	219549	241624	249344	222233	225427	233586
<i>a.Madencilik ve Taşocakçılığı</i>	25484	30708	58294	97096	9793	16944	15610	18969	17664	17218
<i>b.İmalat Sanayi</i>	42315	38458	57422	55394	59219	58764	58485	55803	55450	63054
<i>c.Elektrik,gaz,su</i>	156229	195786	115461	167114	150537	165916	175249	147461	152313	153314
3. İnşaat	39744	30222	33598	34855	44437	56028	64520	57099	47136	35135
4 Ticaret	64222	61402	58673	69816	68894	71719	74410	73228	77252	82890
<i>a.Toptan ve perakende ticaret</i>	60386	57725	55025	65623	64779	67368	69811	68657	72855	78222
<i>b. Otel,Lokanta hizmetleri</i>	3836	3677	3648	4193	4115	4351	4599	4571	4397	4668
5 Ulaştırma ve Haberleşme	46006	44461	47727	53560	53884	57925	62841	63286	54854	59411
6. Mali Kuruluşlar	7401	7042	7101	7492	7433	7601	7489	7431	7426	6028
7. Konut Sahipliği	28335	28460	29684	31021	32706	34797	36802	38656	39532	40650
8.Serbest meslek ve hizmetler	6100	5604	5484	5654	5922	6287	6352	6338	6148	6206
9.(Eksi) izafi banka hizmetleri	7387	6973	6980	7362	7278	7441	7290	7240	7177	5715
10.Sektörler toplamı (1-9)	495288	516448	479696	583385	495143	541011	563192	534483	525884	538896
11. Devlet hizmetleri	57513	57996	59501	60618	62280	63495	64715	66028	67367	66883
12. Kar amacı olmayan özel hizmet kuruluşları	1604	1614	1642	1746	1843	1490	1419	934	903	849
13. Toplam (10+11+12)	554405	576057	540839	645749	559265	605996	629326	601445	594154	606628
14. İthalat vergisi	4957	4741	5154	7274	6674	8394	8228	5992	7347	10189
15.GSYİH(Alıcı fiyatlarıyla) (13+14)	559362	580798	545993	653023	565939	614389	637554	607437	601501	616817

TABLO 34 : ELAZIĞ İLİ GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILASI'NIN (SABİT FİYATLARLA) İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE SEKTÖREL PAY DAĞILIMI (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARINA GÖRE) (%) (1987-1996)

SEKTÖRLER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. Tarım	15.5	14.0	13.4	10.5	12.3	11.8	10.8	12.1	12.5	13.1
<i>a.Çiftçilik ve Hayvancılık</i>	<i>14.8</i>	<i>13.3</i>	<i>12.7</i>	<i>9.9</i>	<i>11.7</i>	<i>11.1</i>	<i>10.3</i>	<i>11.5</i>	<i>11.9</i>	<i>12.5</i>
<i>b. Ormancılık</i>	<i>0.5</i>	<i>0.5</i>	<i>0.5</i>	<i>0.5</i>	<i>0.5</i>	<i>0.5</i>	<i>0.3</i>	<i>0.4</i>	<i>0.4</i>	<i>0.3</i>
<i>c. Balıkçılık</i>	<i>0.2</i>	<i>0.3</i>	<i>0.2</i>	<i>0.1</i>	<i>0.1</i>	<i>0.2</i>	<i>0.2</i>	<i>0.2</i>	<i>0.2</i>	<i>0.2</i>
2. Sanayi	40.1	45.6	42.3	48.9	38.8	39.3	39.1	36.6	37.5	37.9
<i>a. Madencilik ve Taşocakçılığı</i>	<i>4.6</i>	<i>5.3</i>	<i>10.7</i>	<i>14.9</i>	<i>1.7</i>	<i>2.8</i>	<i>2.4</i>	<i>3.1</i>	<i>2.9</i>	<i>2.8</i>
<i>b. İmalat Sanayi</i>	<i>7.6</i>	<i>6.6</i>	<i>10.5</i>	<i>8.5</i>	<i>10.5</i>	<i>9.6</i>	<i>9.2</i>	<i>9.2</i>	<i>9.2</i>	<i>10.2</i>
<i>c. Elektrik, gaz, su</i>	<i>27.9</i>	<i>33.7</i>	<i>21.1</i>	<i>25.6</i>	<i>26.6</i>	<i>27.0</i>	<i>27.5</i>	<i>24.3</i>	<i>25.3</i>	<i>24.9</i>
3. İnşaat	7.1	5.2	6.2	5.3	7.9	9.1	10.1	9.4	7.8	5.7
4. Ticaret	11.5	10.6	10.7	10.7	12.2	11.7	11.7	12.1	12.8	13.4
<i>a. Toptan ve perakende ticaret</i>	<i>10.8</i>	<i>9.9</i>	<i>10.1</i>	<i>10.0</i>	<i>11.4</i>	<i>11.0</i>	<i>10.9</i>	<i>11.3</i>	<i>12.1</i>	<i>12.7</i>
<i>b. Otel, Lokanta hizmetleri</i>	<i>0.7</i>	<i>0.6</i>	<i>0.7</i>	<i>0.6</i>	<i>0.7</i>	<i>0.7</i>	<i>0.7</i>	<i>0.8</i>	<i>0.7</i>	<i>0.8</i>
5. Ulaştırma ve Haberleşme	8.2	7.7	8.7	8.2	9.5	9.4	9.9	10.4	9.1	9.6
6. Mali Kuruluşlar	1.3	1.2	1.3	1.1	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2	1.0
7. Konut Sahipliği	5.1	4.9	5.4	4.8	5.8	5.7	5.8	6.4	6.6	6.6
8. Serbest meslek ve hizmetler	1.1	1.0	1.0	0.9	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
9. (Eksi) izafi banka hizmetleri	1.3	1.2	1.3	1.1	1.3	1.2	1.1	1.2	1.2	0.9
10. Sektörler toplamı (1-9)	88.5	88.9	87.9	89.3	87.5	88.1	88.3	88.0	87.4	87.4
11. Devlet hizmetleri	10.3	10.0	10.9	9.3	11.0	10.3	10.2	10.9	11.2	10.8
12. Kar amacı olmayan özel hizmet kuruluşları	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1
13. Toplam (10+11+12)	99.1	99.2	99.1	98.9	98.8	98.6	98.7	99.0	98.8	98.3
14. İthalat vergisi	0.9	0.8	0.9	1.1	1.2	1.4	1.3	1.0	1.2	1.7
15. GSYİH (Alıcı fiyatlarıyla) (13+14)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tablo 34'den görüleceği üzere, Elazığ ilinde 1987 yılında sanayi sektörünün payı %40.1, tarım sektörünün %15.5, ticaret sektörünün %11.5 iken, 1996 yılında sanayi sektörü %37.9, tarım sektörü %12.5'e gerilerken, ticaret sektörü %13.4'e yükselmiştir. İlk sırada yer alan sanayi sektöründeki bölgedeki barajlar vasıtasıyla elektrik, gaz ve su %24.9'luk bir paya sahiptir. İmalat sektörünün payı ise %10.2'dir.

İlde 1987-1996 yılları arasında sabit fiyatlarla (1987 üretici fiyatlarıyla) GSYİH'deki gelişme hızları %-13.3 ile %19.6 arasında değişim göstermekte en hızlı gelişme 1990 yılında gerçekleşirken 1989, 1991, 1994, 1995 yıllarında gerileme gözlenmiştir.

1987 yılında (sabit fiyatlarla) Elazığ'da kişi başına düşen GSYİH 1.144.051 TL. iken, 1996 yılında 4.410.090 TL.'ye yükselmiştir.

3.9 Teşvik Durumu

Bir ülkede yatırımların özendirilmesinde uygulanan teşviklerden en önemlisi yatırım teşvik tedbirleridir. Devlet bölgeler ve/veya iller arasındaki gelişmişlik farkını gidermek amacıyla illere farklı yatırım teşvikleri (başka bir ifadeyle Devlet Yardımları) sağlamaktadır. Yine, Devlet belirli sektörlerin ülke içinde gelişmesini sağlamak amacıyla, gelişmesini istediği sektörlerle (özel önem taşıyan sektörlerle) farklı teşvik tedbirlerini (destek unsurlarını) uygulamaktadır.

Yatırımların özendirilmesinde uygulanabilecek Devlet Yardımları açısından Elazığ ili Kalkınmada Öncelikli Yöre kapsamındadır.

1988-1997 döneminde Elazığ iline verilen yatırım teşvik belgelerinin sayısı, toplam yatırım tutarı ve istihdam durumu Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 35'de verilmiştir.

TABLO 35 : ELAZIĞ İLİNE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ (Milyar TL)

Yıllar	TÜRKİYE			ELAZIĞ		
	Belge Sayısı	Top.Yatırım Tutarı	İstihdam	Belge Sayısı	Top.Yatırım Tutarı	İstihdam
1990	3141	22684	181414	90	466	2584
1991	1775	38131	172186	35	1299	1313
1992	1554	51230	116025	7	25	257
1993	3052	228812	197877	10	1104	361
1994	1393	208861	97516	2	79	64
1995	4594	2187011	376113	10	4415	534
1996	5023	1997992	271541	20	2024	606
1997	5144	3302618	335480	20	9987	1107

KAYNAK: T.C. Hazine Müsteşarlığı

Tablodan da görüldüğü gibi, 1990 yılında Elazığ'da teşvik belgesi alınmış 90 yatırım projesi bulunurken, bu sayı 1995 yılında 10, 1996'da 20 ve 1997 yılında da 20'ye düşmüştür. Elazığ ilinde, 1990 yılında alınan 90 adet yatırım teşvik belgesinin 34'ü tarım ve hayvancılık sektörüne, 41'i imalat sanayiine, 12'si hizmetler sektörüne, 3'ü de madencilik sektörüne aittir. 1997 yılı itibariyle ilde alınan belge sayısı Türkiye'nin %0.38'ini oluştururken; toplam yatırım tutarı açısından Türkiye'nin % 0.3'ünü oluşturmaktadır. 1997 yılında alınan 20 adet yatırım teşvik belgesinin 9'u imalat sanayiine, 7'si hizmetler sektörüne, 3'ü madencilik sektörüne ve bir adedide enerji sektörüne aittir.1990-1997 yılları arasında Elazığ ilinde 6826 kişiyi istihdam edecek toplam yatırım tutarı 19399 milyar TL. olan 194 yatırım projesine teşvik belgesi verilmiştir.

3.10 Yatırım Ortamını İyileştirmek İçin Alınması Gereken Önlemler

Bir ülkede yatırımların özendirilmesinde uygulanan teşviklerden en önemlisi yatırım teşvik tedbirleridir. Devlet bölgeler ve/veya iller arasındaki kalkınmışlık farkını gidermek amacıyla farklı illere farklı yatırım teşvikleri sağladığı gibi, aynı zamanda belirli sektörlerin gelişmesini teşvik etmek amacıyla da o sektörlerle yönelik olarak farklı destek unsurlarını uygulamaktadır. Yatırım projelerinde uygulanabilecek teşvik tedbirleri daha sonraki bölümde “**Yatırımlarda Devlet Yardımları**” başlığı altında incelenmiştir.

Yatırımların özendirilmesinde yatırım teşvik tedbirlerinin yanısıra önemli sayılabilecek diğer teşvik unsurları arasında Organize Sanayi Bölgesinin kurulması; Serbest Bölgenin oluşturulması; kara, hava ve deniz yolu ulaşımının sağlanması; altyapı yatırımlarının yeterli düzeye getirilmesi gibi uygulamalarda yer almaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi (OSB), birbiriyle işbirliği halinde üretim yapan orta ve küçük ölçekli işletmelere planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanarak daha kolay ve ucuz üretim yapma olanağı veren bir sistemdir. Bu nedenle, bu bölgeler sınıai yatırımların teşvik edilmesinde, planlı sanayi yerleşiminin sağlanmasında, düzenli şehirleşme ve istihdamın geliştirilmesinde etkili bir kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır. Başlı başına bir teşvik unsuru olan Organize Sanayi Bölgelerinde yapılan (ve/veya yapılacak) yatırımlara bazı ek teşvikler de sağlanmaktadır.

Altyapı tesislerinin genellikle yüksek yatırım harcamaları gerektirmesi nedeniyle, bu yatırımların bizzat teşebbüs tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla belirli bir bölgede (örneğin Organize Sanayi Bölgesinde) altyapı tesislerinin yeterli derecede mevcut olması önemli bir kuruluş yeri avantajıdır. Ayrıca belirli bir konuda altyapı tesislerinden faydalanabilme düzeyi buraya yerleştirilecek ölçek büyüklüğünün -özellikle üst kapasite sınırı olarak- belirlenmesinde önemli bir faktör olarak değerlendirilmeye dahil edilmelidir.

Organize Sanayi Bölgelerinde aynı veya farklı sektörlerdeki birçok işletmelerin toplanması sonucunda yatay ve dikey uzmanlaşmaya gitmek ve işletmelerarası işbölümü derecesini artırmak için uygun şartlar ortaya çıkmaktadır. Aynı bölgede toplanmış aynı sektöre dahil işletmeler arasında işbirliğine giderek tek tek işletmelerin ürün programlarını daraltmaları yanında (yatay uzmanlaşma), artan girdi ve hizmet talebini karşılamak üzere uygun ölçekli birçok yan sanayi ve hizmet işletmelerinin bu bölgede faaliyet göstermeleri mümkün olur. Ayrıca aynı veya farklı sektörlerdeki işletmelerarası işbölümü derecesini artırarak işletmelerin üretim derinliklerinin azaltılması yoluna gidilebilir (dikey uzmanlaşma).

Elazığ ilinde kurulu bulunan Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren kırka yakın firmanın listesi Tablo 24'de sunulmuştur.

Bir ülkede yatırımların artması ve özellikle ihracatın artırılması amacına yönelik üzerinde durulması gereken konulardan birisi de serbest bölgelerdir. Serbest Bölgeler, bir ülkenin toprakları veya siyasal sınırları içinde kurulan, fakat gümrük sınırları dışında tutulan, yani o ülkenin dış ticaret ve kambiyo düzenlemelerinin tamamen veya kısmen uygulanmadığı ve seçilmiş sınıai ve ticari faaliyetlerin ülkenin diğer kesimlerine göre daha çok teşvik edildiği, bürokrasinin en aza indirilmeye çalışıldığı bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Gerçekleştirilen faaliyetlerin tür ve niteliklerine göre serbest bölgeler birkaç gruba ayrılmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

- i) Serbest Ticaret Bölgesi
- ii) Serbest Üretim Bölgesi
- iii) Serbest Limanlar
- iv) Kıyı Bankacılığı

Bir ülkede serbest bölge kurulmasındaki temel iktisadi mantık; özellikle sanayi malları üretim ve ihracatının arttırılmasına yönelik olarak, söz konusu ülkenin ihtiyaç duyduğu **yabancı sermaye girişini teşvik etmektir**. Bunun yanı sıra, ekonominin yapısına ve özelliklerine bağlı olarak, **istihdam imkanları, ödemeler bilançosuna katkı ve teknoloji transferi, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderme** konusundaki etkiler de serbest bölgelerin kuruluş nedenleri arasında gösterilmektedir.

Kurulacak bir serbest bölgeden etkin olarak yararlanılabilmesi için, o serbest bölgenin kurulacağı yerin rasyonel bir biçimde tespit edilmesi kritik önem taşımaktadır.

Serbest bölgeler uluslararası ticari ilişkilere konu olduğundan; kuruluş yeri, ulaşım ve haberleşme hizmetleri ile direkt bağlantılı olmak durumundadır. Dış pazarlarla hızlı ve düzenli olarak temasta bulunabilmek için, uluslararası ulaştırma kolaylıklarının yanı sıra telefon, faks ve posta hizmetleri alt yapısının gelişmiş ve aksamadan sürdürülebilir olması zorunludur.

Öte yandan, hangi tür ulaştırma kolaylıklarının gerekli olduğu, işçi sayısı ve niteliğinin belirlenmesi, fiziki ve ekonomik çevrenin özellikleri, serbest bölgenin kuruluş yeri seçimini ve hangi malların faaliyet konusu olabileceğini etkilemektedir. Yabancı sermaye kuruluşlarında, gerek idari gerekse teknik açıdan istihdam edilen kalifiye insan gücüne serbest bölgelerde ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü, böylece yerli idari ve teknik personelin eğitime katkıda bulunmuş olacaktır. Ancak, yabancı kalifiye elemanın serbest bölgede çalışabilmesi için uygun eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler tesislerinin kullanıma sunulması beklenmektedir.

Serbest bölgelerin kuruluş yeri seçiminde benimsenen kriterler; yer seçimi, liman ya da havaalanına giriş koşulları, serbest bölge sınırları, alt yapı özellikleri, bölgenin tanıtım kolaylıkları, sınırlamalar ve firma yönetimlerinin bağımsız hareket edebilme özgürlükleri olarak sıralanabilir.

Serbest bölgeyi besleyen hinterlandın da göz önünde bulundurulması ile, ihracatın arttırılması yönünde gelişme sağlanabilmektedir. Bu karşılaştırma, üretilen mallar, sağlanan hammadde ve diğer girdiler ve istihdam özellikleri yönünden yapılmalıdır.

Serbest bölgede altyapının hazırlanmış olması, her zaman tercih edilen önemli bir husustur. Örneğin destek hizmetleri, ulaştırma, lojman ve benzeri kolaylıklar, su, elektrik, sabit tesisler, bankalar, konutlar, mağazalar, okullar ile günlük ve sosyal yaşam için gerekli diğer hususların da hizmete hazır olması gerekmektedir.

Türk serbest bölgelerinde faaliyette bulunan ve bulunacak olan firmalara sağlanan **avantajlar ve teşvikler** şöyle sıralanabilir.

- 1- *Bölgede yapılan faaliyetler sonucunda elde edilen gelirler; gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi dahil olmak üzere, her türlü vergiden muaftır.*
- 2- *Faaliyet Ruhsatı'nın geçerlilik süresi, kiracılar için maksimum 10 yıl; ofislerini serbest bölgede kurmak isteyen kullanıcılar için ise 20 yıldır. Talep edilen faaliyet ruhsat süresi 20 yılı aşmıyor ise, bu süre 99 yıla kadar uzatılabilir.*

- 3- *Bölgede elde kazanç ve iratlar, Türkiye de dahil olmak üzere, arzu edilen ülkeye herhangi bir vergi, gümrük veya ücrete tabi olmaksızın serbestçe transfer edilebilmektedir.*
- 4- *Serbest bölgelerdeki yatırımların yabancı sermaye ortaklığına dair herhangi bir oran sınırlaması yoktur. Bölgede faaliyet gösterecek firmalar, yüzde yüz yerli firmalar olabilecekleri gibi, aynı oranda yabancı ve joint venture firma olabilirler.*
- 5- *Dünyadaki pek çok serbest bölgenin aksine, Türk serbest bölgelerinde yurtiçi piyasaya mal satışı ve takas yapma izni verilmiştir.*
- 6- *Bölgede kullanılan paralar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca kabul edilen konvertibl yabancı paralar olup, her türlü ödeme döviz ile yapıldığından, kur farkı söz konusu olmamaktadır.*
- 7- *Türk serbest bölgelerindeki alt ve üstyapı, uluslararası standartlarla rekabet edebilir niteliktedir.*
- 8- *Uygulama ve işlemler esnasında; kırtasiyecilik ve bürokrasi, bu işlemlerle ilgili tek bir yetkili ajans görevlendirildiğinden, minimum seviyeye indirilmiştir.*
- 9- *Türk serbest bölgeleri Akdeniz, Ege Denizi ve Karadeniz'de yer alan büyük Türk limanlarına yakın mesafelerdedir. Buna ilaveten, bu bölgeler, uluslararası havaalanlarına ve otoyol ağlarına kolay erişilebilecek mesafelere kurulmuşlardır.*
- 10- *Türkiye'nin coğrafi konumu, Türk serbest bölgelerine önemli avantajlar sağlamaktadır.*
- 11- *Serbest bölgelerde fiyat, standartlar ya da mal kalitesine yönelik prosedürel sınırlamalar yoktur.*
- 12- *Bölgenin açılışından itibaren, on yıl süreyle grev ve lokavt uygulamaları yasaklanmıştır.*
- 13- *Serbest bölgede üretilen bir malda kullanılan üçüncü ülke menşeli girdi için telafi edici vergi ödenerek, yeni ürün Avrupa Birliği ülkelerine gidebilmektedir.*
- 14- *Serbest bölgede 6224 no'lu Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu uygulanmamaktadır.*
- 15- *Serbest bölgedeki mal partiler halinde çekilebildiğinden, vergiler bir defada ödenmemektedir.*
- 16- *Serbest bölge ile Türkiye arasında Dış Ticaret Rejimi uygulanmaktadır. Serbest bölgeler arası ve diğer ülkelerle ticaret serbesttir.*
- 17- *İşletici ve kullanıcılar, yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulu'nca verilen teşviklerden yararlanmaktadırlar. Türk ve yabancı kullanıcılar eşit statüyü haizdir.*

Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak, özellikle Pazar ortamının geliştirilmesi yönünde uygulanacak tedbirler de ildeki sanayi yatırımlarının artırılması açısından önem arz etmektedir. Bu amaçla, ilde imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalar için, ihracat imkanını azami derecede kullanmalarına olanak sağlayacak ve pazarlama maliyetlerini düşürecek olan **"Sektörel Dış Ticaret Şirketleri"** modelinin altyapısının araştırılmasında büyük yarar vardır. Konunun öneminden dolayı Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine (SDŞ) ilişkin uygulama aşağıda özetlenmiştir;

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin ihracat sektörü içinde bir organizasyon altında toplanarak dünya pazarlarına yönlendirilmesi amacıyla; ihracat ve ilgili konularda (finansman tedarik, nakliye sigorta, gümrükleme vb.) hizmet sağlayarak, dış ticarete uzmanlaşmalarını ve bu suretle daha etkin faaliyet göstermelerini teminen SDŞ modeli geliştirilmiş olup, hukuksal çerçevesi ile bunlara yönelik teşvik ve yardımlar ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve 26.12.1996 tarih ve 22859 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Normal yörelerde, yalnızca aynı sektörde faaliyet gösteren firmalardan oluşan Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin ;

- 1-200 arasında işçi istihdam eden,
- aynı üretim dalında faaliyette bulunan,
- asgari 10 küçük ve orta büyüklükteki şirketin bir araya gelmesiyle,
- en az 10 (on) milyar TL. ödenmiş sermayeli anonim şirketler olarak kurulması gerekmektedir.

Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin hiçbir ortağının sermaye payı, toplam şirket sermayesinin, Normal Yörelerde %10'undan fazla olamaz.

Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması ve nakit karşılığı çıkartılması gerekmektedir.

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri;

- Normal Yörelerde ve yurtdışında, sadece hizmet sektöründe faaliyette bulunmak üzere kurulan şirketlere,
- Kalkınmada Öncelikli Yörelerde ise, üretim ve hizmet sektöründe faaliyette bulunmak üzere kurulan şirketlere iştirak edebilirler.

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, ortakların faaliyet gösterdiği üretim dalına ait hammadde tedarikinde imalatçı olarak değerlendirilirler.

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri; aynı sektörde faaliyette bulunmak kaydıyla, SDŞ ortağının ait olduğu grubun diğer şirketleri ile bunların kurduğu ortaklıkların ihracatına aracılık edebilirler. Ayrıca, bu şirketler gerek SDŞ statüsünü aldıkları yılda ve gerekse takip eden yıl içinde, aynı sektörde faaliyette bulunan ve KOBİ niteliğini taşıyan ve fakat ortak olmayan firmaların ihracatına da aracılık edebilirler.

Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinde; ortaklıktan ayrılmak isteyen ortakların payları, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın onayı alınmak ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde %20'lik azami oran aşılmamak kaydıyla, bu Tebliğ'de belirtilen tanıma uyan yeni veya mevcut ortaklara devredilebilir.

Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin kuruldukları yıl hariç, müteakip her yıl içinde, Normal Yörelerde en az 5 (beş) milyon ABD Doları ihracatı gerçekleştirememeleri halinde SDŞ statüsünün geri alınabileceği hükmü getirilmiştir.

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, ihracatta devlet yardımlarının hedef grubunu oluşturmakta olup, bu yardımlardan öncelikle yararlanırlar.

SDŞ çatısı altında örgütlenmenin, firmalara ölçek ekonomilerinden kaynaklanan maliyet avantajları ve KDV tahsilatında daha kısa sürede sonuç alınması gibi faydalar sağladığı, bununla birlikte Para Kredi Koordinasyon Kurulu'nda bekleyen devlet yardımlarının işlerlik kazanmasıyla sağlanan avantajların daha da artacağı düşünülmektedir.

SDŞ'de yer alacak firmaların sorunlarının çözümünde ortak hareket kabiliyeti açısından aynı sektörde faaliyet göstermeleri, üye firmaların halihazırda ihracat yapıyor ya da en azından ihracat yapabilecek potansiyele ve kaliteye sahip olması, ürün homojenliği ve teknoloji açığının bulunmaması, talep artışına bağlı olarak üretim artışını sağlayacak kapasiteye sahip olmaları ve

tercihen herhangi bir meslek grubu ya da derneğin üyelerinden seçilerek oluşturulması gibi faktörler SDŞ modelinin şansını artıracak önemli hususlardır.

Gerek sanayi sektöründe gerekse hizmetler sektöründeki yatırımların ivme kazanmasında bir diğer teşvik tedbiri olarak ulaşım imkanlarının çeşit ve nitelik açısından yeterli düzeyde olması gelmektedir. Ulaşım şebekesinin ve burada kullanılabilen taşıma araçlarının nitelikleri de taşıma maliyetini belirleyen önemli bir faktördür. Ulaştırma teknolojisindeki gelişmelerin bir neticesi olarak gerek taşıma maliyetinin düşürülmesi ve gerekse taşıma süresinin kısaltılması sonucunda, önceleri en önemli kuruluş yeri faktörü olan taşıma maliyetinin kuruluş yeri seçimi üzerindeki ağırlığı azalmakla birlikte yine de önemli faktördür.

4. YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI

Ulusal ekonomilerin ayakta durabilmesi, yeni nesillere istihdam yaratılabilmesi, üretim, ihracat ve refah düzeyinin artırılabilmesi için yatırım yapılması zorunlu olurken, özellikle devletin ekonomideki payının azaltılmasının her kesim tarafından kabul gördüğü bir dönemde, ihtiyaç duyulan sanayi yatırımlarının *özel sektör* tarafından gerçekleştirilmesi bir mecburiyet haline gelmektedir.

Yatırım; getirisi uzun vadede oluşan ve değişen ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik şartlar nedeniyle yüksek risk taşıyan bir faaliyettir. Söz konusu yüksek riski azaltmak ve müteşebbisleri ülkenin ihtiyaç duyduğu yatırımlara yönlendirebilmek için, gelişmiş ülkeler dahil tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de yatırımların devlet tarafından desteklenmesi kaçınılmaz bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Gümrük Birliği, dünya ekonomisine entegrasyon ve yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi gibi hususlar dikkate alındığında *Yatırımlarda Devlet Desteklerinin* önemi daha da artmaktadır.

Esasen, Avrupa Birliği üyesi ülkeler dahil, tüm ülkelerde bölgesel ve sektörel amaçlara yönelik olarak mali kaynakların imkan verdiği ölçüde;

- **Nakit destek ve hibeler,**
- **Vergisel destekler,**
- **Kredi destekleri,**
- **Sermayeye iştirak,**
- **Arazi - arza tahsisi,**
- **Eğitim, pazar araştırması ve AR-GE yardımları**

gibi Devlet Destekleri yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Ülkemizde yatırımlara uygulanan devlet yardımlarını;

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları,

b- KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) Yatırımlarında Devlet Yardımları

olmak üzere iki farklı sistemde ele almak mümkündür. KOBİ Yatırımları ile ilgili devlet yardımları belli büyüklüğe kadar olan İmalat Sektörü yatırımlarını hedef alırken, *Teşvik Belgeli Sistem* çerçevesinde yürütülen ve genel anlamda *Yatırımlarda Devlet Yardımları* adı altında ifade edilen destekler, belli bir büyüklüğün üzerindeki her tür sektör yatırımını içermektedir.

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları

Yatırımlarda Devlet Yardımları ile ilgili Mevzuat, 13 Ocak 1995 tarih ve 22170 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “**26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar**”, 10 Mart 1995 tarih ve 2223 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **08/03/1995 tarih ve 95/6569 sayılı “Ek Karar”** ve 4 Nisan 1995 tarih ve 22248 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “**95/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği**” ile düzenlenmiştir. Ayrıca, söz konusu Mevzuatta 8 Aralık 1996 tarih ve 22841 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/09/1996 tarih ve 96/8639 sayılı “Ek Karar”**, 19 Mart 1997 tarih ve 22938 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **97/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği** ve **YPK’nun 22 Temmuz 1997 tarih ve 97/41 Sayılı kararı, 6 Ağustos 1997 tarih ve 97/45 Sayılı kararı ve 16 Ekim 1997 tarih ve 97/88 Sayılı kararı** ile ihtiyaçtan doğan bazı değişiklikler yapılmıştır. Daha sonra, 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **4325 No’lu Kanunla Olağanüstü Hal Bölgesinde ve KÖY’lerde istihdam yaratılması ve yatırımların teşvik edilmesine ilişkin düzenlemeler** yapılmıştır. Son olarak da, 25 Mart 1998 tarih ve 23297 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **23/02/1998 tarih ve 98/10755 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Karar”** ile;

- Daha önceki Karar hükümlerine göre düzenlenmiş bulunan yatırım teşvik belgeleri ile ilgili uygulamalar, istinad ettiği Karar hükümlerine tabi olmak ve
- Ancak, talep edilmesi halinde 98/10755 sayılı Karar’la lehe gelen hükümler 26/12/1994 tarihli ve 94/6411 sayılı Karar ve bu Karar’da değişiklik yapan Kararlar hükümlerine göre düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgelerine tatbik edilebilir olmak kaydıyla; 26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı, 8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı, 19/09/1996 tarih ve 96/8639 sayılı, 31/07/1997 tarih ve 97/9688 sayılı Kararlar yürürlükten kaldırılmıştır.

Son kararın uygulanmasına ilişkin esas ve usuller **6 Mayıs 1998 tarih ve 23334 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 98/1 sayılı Hazine Müsteşarlığı tebliği** ile düzenlenmiştir.

Daha önceki Karar hükümlerine göre düzenlenmiş bulunan yatırım teşvik belgeleri ile ilgili uygulamalar, istinad ettiği Karar hükümlerine tabi olmak ve saklı kalmak kaydıyla, 25 Mart 1998 tarihinden sonra yürürlükte olan Karar çerçevesinde destek unsurlarının uygulanması açısından;

Halen yürürlükte olan Mevzuat çerçevesinde;

- *Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımlar,*
- *Normal Yörelerdeki yatırımlar,*
- *Sanayi Kuşaklarındaki yatırımlar,*
- *Olağanüstü Hal Bölgesindeki yatırımlar ve*
- *Gelişmiş yörelerdeki özel önem taşıyan sektör yatırımları*

devlet yardımlarından yararlanmaktadır. Gelişmiş, Normal, Kalkınmada Öncelikli Yöreler ve Olağanüstü Hal Bölgesi ile Sanayi Kuşakları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Bölgesel Sınıflandırma

Gelişmiş Yörelere: İstanbul ve Kocaeli illeri ile Ankara, İzmir, Adana ve Bursa Büyükşehir Belediye sınırları içi Gelişmiş Yörelere olarak tanımlanmıştır. Gelişmiş yörelerde Özel Önem Taşıyan Sektörler dışındaki yatırımların Devlet Desteklerinden yararlanması mümkün değildir. Gelişmiş yörelerdeki Organize Sanayi Bölgeleri Sanayi Kuşağı olarak belirlenmiş, böylelikle bu organize sanayi bölgelerinde gerçekleştirilecek yatırımların devlet desteklerinden yararlanması sağlanmıştır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere: 1998 yılı itibariyle, ülke genelinde 50 il Kalkınmada Öncelikli Yörelere kapsamında yer almaktadır. Daha önce, Kalkınmada Birinci ve İkinci Derecede Öncelikli iller olarak iki grup halinde sınıflanmış olmasına karşın, 1997 yılı başı itibariyle bu sınıflamaya son verilmiş tüm bu iller Kalkınmada Öncelikli Yörelere kapsamı içine alınmıştır.

Normal Yörelere: Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Gelişmiş Yörelere dışındaki iller Normal Yöre olarak belirlenmiştir. 1997 yılı itibariyle Normal Yörelere yer alan tüm iller Sanayi Kuşağı olarak ilan edilmiştir. Böylelikle Normal Yöreleredeki tüm yatırımların devlet yardımlarından azami ölçüde yararlanması sağlanmış bulunmaktadır.

Sanayi Kuşakları: Yüksek Planlama Kurulu Kararına istinaden, yüksek teşebbüs güce sahip ve yatırımlar açısından potansiyel arz eden bazı iller ile normal yörelerdeki faal durumdaki organize sanayi bölgeleri 1 Ocak 1995 tarihi itibariyle Sanayi Kuşağı ilan edilmiştir. Yukarıda zikredilen, 94/6411 sayılı Karar ile de Sanayi Kuşaklarında gerçekleştirilecek yatırımlar Özel Önem Taşıyan Sektör yatırımları olarak değerlendirilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi, 1997 yılı itibariyle Sanayi Kuşağı kapsamı dışında kalan ve normal yörede bulunan bir kaç il ile gelişmiş yörelerdeki organize sanayi bölgeleri de Sanayi Kuşağı kapsamına alınmıştır.

Olağanüstü Hal Bölgesi: 4325 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1 Şubat 1998 tarihinde, Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1.500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulunca tespit edilen illeri kapsamaktadır.

Özel Önem Taşıyan Sektörler

Ülke ekonomisi açısından önemli olduğu kabul edilen bazı sektörler "**Özel Önem Taşıyan Sektör**" olarak adlandırılmıştır. Bu sektörlerle dahil yatırımlar her hangi bir bölgesel sınırlama olmaksızın devlet yardımlarından yararlandırılmaktadır. Özel önem taşıyan sektörler Kararname ve Tebliğler ile zaman zaman değiştirilmekte olup, halen geçerli olan özel önem taşıyan sektörler;

- *Eğitim yatırımları,*
- *Sağlık yatırımları,*
- *Gazete ve dergi basımı ve dağıtım yatırımları,*
- *Uluslararası taşımacılık yatırımları,*
- *Havaalanlarındaki turizm amaçlı terminal yatırımları,*
- *Kongre ve sergi merkezi yatırımları,*
- *Beş yıldızlı konaklama tesisi yatırımları,*
- *Gemi inşa ve yat inşa (tersaneler dahil) yatırımları,*

- *AR-GE (araştırma-geliştirme) yatırımları,*
- *Çevre korumaya yönelik yatırımlar,*
- *Elektrik enerjisi üretim yatırımları,*
- *Alt yapı yatırımları,*
- *Yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilen yatırımlar,*
- *Sanayi kuşaklarında gerçekleştirilecek yatırımlar ve*
- *Gelişmiş yörelerde gerçekleştirilecek; Modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme ve darboğaz giderme yatırımları olarak sıralanmıştır.*

23/02/1998 tarih ve 98/10755 sayılı karar çerçevesinde Hazine Müsteşarlığından alınan “Teşvik Belgesi” kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar için, yatırım veya işletme dönemlerini kapsayan aşağıdaki destek unsurları uygulanmaktadır;

- **Gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,**
- **Yatırım indirimi,**
- **İthalde Katma Değer Vergisi ertelemesi,**
- **Yerli makine ve teçhizat alımında Katma Değer Vergisi desteği,**
- **Vergi, resim ve harç istisnası,**
- **Enerji desteği,**
- **Arsa tahsisi,**
- **Yatırımları Teşvik Fonundan kredi tahsisi.**

Yukarıda sayılan destek unsurlarının ne şekilde uygulanacağı Hazine Müsteşarlığı’na belirlenmektedir.

Destek Unsurlarından Yararlanma

Destek unsurlarından yararlanabilmek için esas ve usulleri Müsteşarlıkça belirlenecek Yatırım Teşvik Belgesinin temin edilmesi zorunludur. Yatırımın teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 25 Milyar Türk Lirası, diğer yörelerde ise 50 Milyar Türk Lirası olması gerekmektedir.

Yatırım teşvik belgesi kapsamında, gelişmiş yörelerde aşağıda belirtilen sektörlerdeki yatırımlar ile bu yörelerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen Organize Sanayi Bölgelerindeki yatırımlar, Normal Yöreler ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımlar ve KOBİ kapsamına giren işletmelerce gerçekleştirilecek yatırımlar, yukarıda sayılan destek unsurlarından yararlanabilir.

Gelişmiş Yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlardan teşvik belgesine bağlanabilecek ve destek unsurlarından yararlandırılacak yatırımlar aşağıda verilmiştir;

- Elektrik enerjisi üretimi yatırımları (otoprodüktör yatırımları dahil),
- Altyapı yatırımları,
- Yap-işlet ve/veya yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yapılacak yatırımlar,
- Ar-Ge, tasarım, yeni ürün ve model geliştirmeye yönelik yatırımlar,
- Çevre korumaya yönelik yatırımlar,
- Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknoloji yatırımları,
- Elektronik sanayi yatırımları,
- Gemi ve yat inşa yatırımları,

- Tersane yatırımları (gemi inşa ve onarımını sağlayan tesisler),
- Teknopark, bilişim teknolojisi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları dahil olmak üzere Müsteşarlıkça belirlenecek diğer hizmet yatırımları,
- Mevcut yatırımın Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile yurt dışına nakli sonucunda aynı mahalde gerçekleştirilmesi kaydıyla, Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar,
- Tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme, entegrasyon ve tamamlama yatırımları,
- İleri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirlerini ve istihdamı artırıcı özelliklerden bir veya birden fazlasını içeren ve sabit yatırım tutarı 50 milyon USD karşılığı Türk Lirasının üzerindeki komple yeni yatırımlardan Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar.

Yatırımlara Sağlanan Destek Unsurları

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası: Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat (hammadde, aramalı ve işletme malzemeleri hariç) ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonundan istisna tutulmaktadır.

Teşvik belgesi ve buna bağlı liste kapsamındaki makine ve teçhizatın ithaline ilişkin işlemler, gümrük mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresince yerine getirilir. Uygulamaya ilişkin usuller, Müsteşarlık ve Gümrük Bakanlığınca (Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğü) müştereken tespit edilir.

Yatırım İndirimi: 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun ek 3. Maddesi hükmü uyarınca yatırım indirimi uygulaması açısından, yatırım teşvik belgesi kapsamında Gelişmiş Yörelere ve Normal Yörelere gerçekleştirilecek yatırımlar (Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilecek yatırımlar ile KOBİ'lerce yapılacak yatırımlar dahil) *özel önem taşıyan sektör yatırımlarıdır*.

Yatırım indirimi, Normal Yörelere ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile yukarıda izah edilen şekildeki Gelişmiş Yörelere yapılacak yatırımlara % 100 oranında uygulanır. Yatırım indiriminin artırılması halinde, Kalkınmada Öncelikli Yörelere için azami oran uygulanır. Yatırım indirimi uygulaması yönünden yatırımcının Müsteşarlığa müracaat tarihinden itibaren yapacağı harcamalar dikkate alınır.

İthalde KDV Ertelemesi: Teşvik Belgesi kapsamında ithal edilecek makine ve teçhizat, 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekilde Katma Değer Vergisi ertelemeinden yararlanır. İlgili mevzuatta öngörülen istisna hükümleri saklıdır.

Müsteşarlık tarafından verilen teşvik belgesinde yer alan yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken katma değer vergisi, bu verginin fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenir. Erteleme süresince zaman aşımı işlemez.

Yerli Makine ve Teçhizat KDV Desteği: Teşvik belgesi kapsamında yurt içinden satın alınan ve yerli katkı oranı % 50'nin (gemi ve yat inşa yatırımlarında % 30) üzerinde bulunan makine ve teçhizata ilişkin Gelişmiş ve Normal Yöreleredeki yatırımlarda katma değer vergisi oranındaki değer; Kalkınmada Öncelikli Yöreleredeki Yatırımlarda ise katma değer vergisi oranına 10 puan eklenmek suretiyle bulunacak değer üzerinden yatırımcılara Fon'dan ödeme

yapılır. Bu ödeme, gemi ve yat inşa yatırımlarında sabit yatırım tutarı üzerinden yatırımcılara ödenir.

KDV desteği ile ilgili olarak yatırımın bulunduğu il valiliğine veya yatırımcının kendisinin tayin edeceği yeminli mali müşavire doğrudan başvurularak işlemler yürütülür.

Vergi, Resim ve Harç İstisnası: 3/12/1988 tarihli ve 3505 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesine göre, yatırımcının yatırımın tamamlanmasına müteakip 2 yıl içinde 10.000 USD tutarında ihracat yapacağına dair taahhütte bulunması kaydıyla;

- Şirket kuruluşu,
- Yatırım termin süresi içinde kalınmak kaydıyla, teşvik belgesinde öngörülen özkaynak tutarını geçmemek üzere sermaye tezyidi,
- Teşvik belgesinde öngörülen yabancı kaynak tutarını geçmemek üzere bir yıl ve daha uzun vadeli olarak yurt içinden ya da dışından sağlanacak yatırım kredileri,
- Teşvik belgeli yatırıma ilişkin gayrimenkul ve gayrimenkule müteferri aynı hakların aynı sermaye olarak konulması halinde, bunların şirket adına tapuya tescil

işlemleri ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek kağıtlar 01/07/1964 tarihli ve 488 sayılı Kanuna göre damga vergisinden ve 02/07/1964 tarihli ve 492 sayılı Kanuna göre harçlardan istisna edilir.

Enerji Desteği: İlgili mevzuatla belirlenen esas ve usuller çerçevesinde teşvik belgeli yatırımlara enerji desteği sağlanır.

Yatırımları Teşvik Fonundan Kredi Tahsisi : Fon'dan sadece, yatırımlarda devlet yardımları ile ilgili teşvik mevzuatı çerçevesinde araştırma-geliştirme (Ar-Ge), teknopark, çevre korumaya yönelik Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknolojik yatırımlar ile KOBİ yatırımlarının teşviki, desteklenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla Müsteşarlıkça belirlenecek limitler dahilinde kredi tahsisi yapılabilmektedir.

Ayrıca, Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkanlarını artırmayı amaçlayan, 4325 No.lu Kanun kapsamında çeşitli teşvikler getirilmiştir.

Bu Kanunda geçen Olağanüstü Hal Bölgesi; 4325 No.lu Kanunun yürürlüğe girdiği 1 Şubat 1998 tarihinde, Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1.500 USD veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulunca tespit edilen; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa ve Yozgat illerini kapsamaktadır.

Bu Kanun kapsamında getirilen teşvikler ise şöyledir:

Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası: 01.01.1998 tarihi ile 31.12.2000 tarihi arasında; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu illerdeki işyerlerinde fiilen ve sürekli olarak 10 ve daha fazla işçi çalıştırmaları şartıyla, münhasıran bu iş yerinden elde ettikleri kazançları işe başlama tarihinden itibaren yatırım dönemi dahil 5 vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden müstesnadır.

Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 01.02.1998 tarihini izleyen aybaşıdan itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 01.02.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin, ücretlerinden kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen gelir ve damga vergileri, beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde ödenir.

İşletmelerde Vergi, Resim, Harç İstisnası: 01.02.1998 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak;

- Arazi veya arsa tedariki ile ilgili olarak ivazlı veya ivazsız devir, temlik, kamulaştırma, satış vaadi sözleşmesi, intifa ve iştirak hakkı, alım, satım, kira, geri alma, geri verme, ifraz, tevhid, tescil, cins değişikliği, rehin ve ipotek tesis ve terkini, islah ve değişiklik işlemleri ile bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kağıtlar,
- Kredi verilmesi ile ilgili işlemler, bu konuda düzenlenen kağıtlar ve kredi işlemleri nedeniyle her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alınan paralar

veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi ve harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Sigorta Primi İşveren Payları: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 01.02.1998 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 01.02.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73'üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi Hazinece karşılanmaktadır.

Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi: 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4325 Sayılı Kanunun 8'inci maddesiyle Kalkınmada Öncelikli Yörelere; organize sanayi bölgelerine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören teşvik belgeli yatırımlar için gerçek ve tüzel kişilere, Hazineye ait arazi ve arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir hükmü getirilmiştir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili hükümler Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenecektir.

Yatırımın Finansmanı

Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımların finansmanında uygulanabilecek asgari özkaynak oranları aşağıda belirtilmiştir;

- **Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlarda** % 20,
- **Normal ve Gelişmiş Yörelere yapılacak yatırımlarda** % 40,
- **Ro-Ro taşımacılığı, havayolu kargo taşımacılığı yatırımlarında** % 25,
- **Gemi inşa, yat inşa, gemi ithali ve uçak ithali yatırımlarında** % 15,
- **Finansal kiralama şirketlerinin yapacağı kiralama yatırımlarında** % 10,

Teşvik belgeli yatırımlar kapsamında dış kredi ve yurtiçinden döviz kredisi (iç kredi ile birlikte kullanılması dahil) temin edilmesi halinde, özkaynak oranları % 20'ye kadar indirilebilir. Ayrıca, ihraç edilmek üzere inşa edilen gemi ve yatlar (deniz araç ve gereçleri dahil) ile Müsteşarlıkça uygun görülen Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek yatırımlarda bu sınırlara bağlı kalınmaz.

Yatırıma Fon kaynaklarından kredi desteğinin öngörülmesi halinde, bu kredi ile dış kredi yukarıda belirtilen % 80 limitlerini aşmamak üzere birlikte kullanılabilir. Yatırımların finansmanında; yeniden değerlendirme fonu, özkaynak olarak mütalaa edilmez.

Madencilik yatırımları (görünür rezerve oturtulmuş istihraç yatırımları, maden istihracı ile beraber entegrasyon yatırımları ve maden aramaya yönelik yatırımlar dahil), kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanan destek unsurlarından yararlanmaktadır.

b- KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Teşvik Belgeli olarak devlet yardımlarından yararlanmaları, ilk kez 16 Ekim 1996 tarih ve 22789 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 19/09/1996 tarih ve 96/8615 sayılı "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve 31 Ekim 1996 tarih ve 22803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 96/3 sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği ile sağlanmıştır. Son olarak da, 7 Mart 1998 tarih ve 23279 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 23/02/1998 tarih ve 98/10669 sayılı Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin devlet yardımları yeniden düzenlenmiş ve 96/8615 sayılı Karar yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu Karar kapsamında; imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, işyerinde en fazla 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı 50 milyar Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ kapsamında değerlendirilmiş ve Devlet Yardımlarından faydalanmaları imkanı yaratılmıştır.

KOBİ'lere sağlanan başlıca destek unsurları;

- ***Yatırımları Teşvik Fonundan Kredi,***
- ***Gümrük Vergisi ve Fon İstisnası,***
- ***Yatırım İndirimi,***
- ***Makine ve Teçhizat Alımında Katma Değer Vergisi (KDV) Desteği,***
- ***Vergi, Resim ve Harç İstisnası,***

olarak sıralanabilir.

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yurt içinde imal edilmiş makine ve teçhizatın satın alınması halinde, makine ve teçhizata ilişkin katma değer vergisi, Fon'dan KDV desteği olarak yatırımcılara ödenir. Bu ödeme; Kalkınmada Öncelikli Yörelere, katma değer vergisine 10 puan ilave edilerek yapılır. KDV desteğinden yararlanabilmek için satın alınan makine ve teçhizatın yeni ve kullanılmamış olması gerekmektedir.

Acil Destek kapsamında yer alan; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, **Elazığ**, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van illerindeki KOBİ'lere öncelikli olarak Yatırımları Teşvik Fonundan kredi tahsis edilmektedir.

Fon kaynaklı krediler sadece makine ve teçhizat ile hammadde (enerji hariç) alımlarına yönelik olarak kullanılabilir. Yurtiçinden kullanılmış olarak temin edilecek makine teçhizat için Fon'dan kredi tahsisi yapılmaz.

KOBİ'lere Fon'dan, Acil Destek kapsamındaki illerde 30 milyar TL., Kalkınmada Öncelikli Yörelere 20 milyar TL., diğer yörelerde 15 milyar TL.'na kadar olmak üzere Fon kaynaklı yatırım kredisi tahsis edilebilir. Ayrıca, KOBİ'lere Fon'dan 10 milyar TL.'na kadar Fon kaynaklı işletme kredisi de tahsis edilebilir.

Fon kapsamındaki kredilerin kullanımında yatırımcının krediye konu toplam yatırımın Acil Destek kapsamındaki illerde en az % 10'unu, Kalkınmada Öncelikli Yörelere en az % 20'sini, diğer yörelerde en az % 30'unu öz kaynaklardan karşılaması gerekmektedir.

KOBİ'lere Fon kaynaklarından kullanılan kredilerin faizleri; Acil Destek kapsamındaki illerde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere % 20 , diğer yörelerde yapılacak yatırımlarda ise % 30'dur. KOBİ'lere kullanılacak Fon kaynaklı yatırım kredilerinde azami vade 4 yıl, işletme kredilerinde 2 yıldır. Yatırım kredilerinde 1 yıl ödemesiz dönem uygulanır.

KOBİ Desteklerinden Yararlanılması

KOBİ yatırımlarında devlet yardımları, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Halk Bankası (Halkbank) tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. KOBİ Teşvik Belgesi alınabilmesi için; yatırımcı kendisine en uygun olan Halkbank Şubesine başvurmakta, şube tarafından talebin uygun görülmesi halinde kendisinden istenen bilgi ve belgeleri yine ilgili şubeye vermektedir. Fon kaynaklı kredi kullanılmasına yönelik alınacak teminata ait esaslar Halkbank tarafından belirlenmektedir. Halkbank tarafından Teşvik Belgesi talebi olumlu karşılanan Yatırımcılara, Bankanın başvurusu üzerine, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğüne Teşvik Belgesi verilmektedir.

Yatırım Teşvik Belgesi şart ve karakteristiklerinin gereği gibi yerine getirilememesi halinde, Hazine Müsteşarlığı, destek unsurlarının kısmen veya tamamen kaldırılarak, yararlanılan desteklerin geri alınmasını sağlama yetkisine sahiptir.

Yatırımın gerçekleşmesi ile ilgili takip, kontrol ve sorumluluk Halkbanka aittir. Yatırımın, Yatırım Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip en geç 6 ay içerisinde tamamlanması esastır. Yatırım süresi Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip başlamakta ve verilen süre içinde

tamamlanamayan yatırımlarla ilgili olarak ise, Müsteşarlıkça KOBİ Teşvik Belgesi iptal edilerek, sağlanmış olan destek unsurları 6183 sayılı Kanun çerçevesinde ilgililerden geri alınmaktadır.

Yatırımların gerçekleşmemesi veya Yatırım Teşvik Belgesinin iptal edilmesi halinde, yararlanılan Fon kaynaklı kredi faiz oranı; Fon kaynaklı kredinin ilk kullanıldığı tarihten, yatırımcının kredi anapara ve faizlerini vadelerinde ödenmemesi halinde ise temerrüde düşülen tarihten itibaren, Halkbankın kısa vadeli ticari kredilere uygulayacağını ilan ettiği faiz oranına yükseltilecek, anaparanın (kredinin), buna göre hesaplanacak faizi ile birlikte yatırımcıdan Halkbank tarafından tahsili söz konusudur.

4. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

4.1 Değerlendirme Kriterleri

Elazığ ili için önerilen yatırım konularının değerlendirilmesinde, *tarım* ve *sanayi* sektörlerine yönelik olmak üzere iki ayrı değerlendirme kriteri uygulanmıştır.

Tarım sektörü için önerilen yatırım konuları; *pazar olanakları; yardımcı malzeme ve hammadde kaynaklarına yakınlık; taşıma; işgücü; enerji, yakıt ve su; arazi durumu; sosyal ve kültürel çevre; iklim koşulları; özendirme önlemleri; toplam yatırım tutarı, işletme sermayesi ihtiyacı ve finansman imkanları* olmak üzere 10 ayrı kriter açısından değerlendirilmiştir. **Her bir yatırım konusu için toplam faktör puanı**, 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Sanayi sektörü için önerilen yatırım konuları ise, pazara yakınlık; yardımcı malzeme ve hammadde kaynaklarına yakınlık; taşıma; işgücü; enerji, yakıt ve su; arsanın maliyeti, topografik yapısı ve inşaat maliyeti; sosyal ve kültürel çevre; iklim koşulları; çevre koşullarına uygunluk; özendirme önlemleri; yan sanayiye yakınlık; üst düzey yönetici ve teknik personel sağlanması; iletişim imkanları; toplam yatırım tutarı ve işletme sermayesi ihtiyacı; finansman imkanları ve bankacılık hizmetlerinden yararlanılması ve diğer (güvenlik ve milli savunmaya uygunluk vb.) gibi 16 faktör üzerinden değerlendirilmiştir. Yine *her bir yatırım konusu için toplam faktör puanı*, 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Bunun yanı sıra, önerilen uygun yatırım konuları, kendi içlerindeki nispi üstünlüklerini yansıtılabilmek amacıyla üç grupta değerlendirilmiştir:

A Grubu: Gerek talep-Pazar-kaynak, gerekse yatırım boyutları, karlılık ve risk derecesi bakımından *sorun taşımadığı düşünülen* yatırım alanlarını içermektedir.

B Grubu: Bölgesel imkanlar ve hazırlık derecesine göre birinci gruptaki yatırımlar gibi sorunsuz olmakla birlikte, kuruluş yeri, pazarlama, kapasite, işgücü vb. faktörler bakımından *daha ayrıntılı analiz gerektiren* yatırım alanlarını içermektedir.

C Grubu: Bölgenin ve ülkenin ihtiyaç duyabileceği, girdi-çıktı değerlendirmesi bakımından anlamlı potansiyel arz eden yatırım alanlarıdır. Ancak; bölgede belirli bir alt yapı ile

ekonomik oluşum ve gelişmelere paralel olarak, diğer iki gruba oranla *daha ciddi hazırlık safhası gerektiren* yatırım alanlarını içermektedir.

Buna göre;

Tarım sektörü için;

0 - 120 arası puan ***C Grubu***

121 - 160 arası puan ***B Grubu***

161 - 200 arası puan ***A Grubu***

Sanayi sektörü için;

0 - 50 arası puan ***C Grubu***

151 - 200 arası puan ***B Grubu***

201 - 250 arası puan ***A Grubu***

yatırım konularını ifade etmektedir.

4.2. Uygun Yatırım Konuları

Elazığ ili için uygun yatırım konuları önerilirken, öncelikle Elazığ'daki doğal kaynak potansiyeli gözönünde tutulmuştur. Tarım, hayvancılık, maden varlığından meydana gelen doğal kaynak potansiyeli, öncelikle ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturur. Elazığ ili ekonomisinde sanayi sektörünün yanısıra tarım, hayvancılık ve madencilik dikkate alınarak doğal kaynak potansiyeline öncelik verilmesinin gerekliliği çok açıktır.

Elazığ iline yönelik olarak yatırım konusu önerilmiştir. İl için önerilen yatırım konuları aşağıda verilmektedir.

Karma yem üretimi

Damızlık süt inekçiliği

Et besiciliği

Et Tavukçuluğu

Arıcılık

Ceviz Yetiştiriciliği

Tütün Üretimi

Küp Şeker Üretimi

Mermer istihraç ve işleme tesis

Blok tuğla ve kiremit üretim tesisi

Mobilya-oturma grupları kanepeler

Küçük ölçekli şoklama üniteleri

4.3. Değerlendirme Kriterlerine Göre Önerilerin Sınıflandırılması

Yörenin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak belirlenen 12 yatırım konusunun 2'si A grubunda, 10'u B grubunda yer almaktadır.

A grubu içerisinde bulunan ve sorunsuz yatırım konuları arasında yer alan yatırım konularından 2'side tarım ve hayvancılık sektöründe yer almaktadır.

B grubundaki belirli koşullara ve ön hazırlıklara bağımlı yatırım konularından 5'i tarım ve hayvancılık sektöründe, 5'i de imalat sanayiinde bulunmaktadır.

C grubundaki temel koşulların ve ortamın gelişmesine bağımlı yatırım konusu bulunmamaktadır. *Elazığ ili ve yöresi için önerilen gerek A, gerekse B grubu yatırım konuları, ön değerlendirme niteliğinde olup, uygulanabilirlikleri, teknik, ekonomik ve mali yapılabilirlik çalışmalarının sonucunda netleşecektir.*

Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz ki, potansiyel yatırımcıların Elazığ ili ve yöresinde yatırım yapmaya motive edilmesine bağlıdır.

Elazığ ili için önerilen yatırım konularının görece üstünlüklerine göre sınıflandırılması ve önerilen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi Tarım ve Hayvancılık sektörü ve İmalat Sanayi için Tablo 36 ve Tablo 37'de verilmiştir.

**TABLO 36: TARIM VE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ
KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Karma Yem Üretimi		Damızlık Süt İnekçiliği		Et Besiciliği		Et Tavukçuluğu		Arıcılık	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazar Olanakları	3	8	24	8	24	8	24	6	18	8	24
2. Yardımcı Malz. ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	6	12	8	16	8	16	7	14	8	16
3. Taşıma	1	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8
4. İşgücü	1	7	7	8	8	8	8	7	7	9	9
5. Enerji, Yakıt ve Su	2	7	14	8	16	9	18	8	16	9	18
6. Arazi Durumu	3	8	24	9	27	9	27	9	27	8	24
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	6	6	8	8	8	8	7	7	7	7
8. İklim Koşulları	3	7	21	8	24	8	24	7	21	8	24
9. Özendirme Önlemleri	2	5	10	7	14	7	14	6	12	5	10
10. Top. Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı ve Finansman Olanakları	2	8	16	8	16	8	16	7	14	7	14
Toplam Faktör Puanı			141		161		163		144		154
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		A		A		B		B	

Tablo 36'nın Devamı

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Ceviz Yetiştiriciliği		Tütün Üretimi	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazar Olanakları	3	7	21	5	15
2. Yardımcı Malz. ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	6	12
3. Taşıma	1	8	8	7	7
4. İşgücü	1	9	9	8	8
5. Enerji, Yakıt ve Su	2	9	18	9	18
6. Arazi Durumu	3	8	24	7	14
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	7	7	7	7
8. İklim Koşulları	3	7	21	8	24
9. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14
10. Top. Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı ve Finansman Olanakları	2	7	14	6	12
Toplam Faktör Puanı			152		131
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu			B		B

TABLO 37 : SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Mermer İstihraç ve İşleme Tesisi		BlokTuğla ve Kiremit Üretim Tesisi		Mobilya-Oturma Grupları Kanepe		Küp Şeker		Küçük Ölçekli Şoklama Üniteleri	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	7	21	6	18	7	21	8	24	6	18
2. Yardımcı Malz. ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	6	12	7	14	8	16	7	14
3. Taşıma	1	8	8	7	7	8	8	8	8	6	6
4. İşgücü	2	7	14	7	14	8	16	8	16	8	16
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	8	8	7	7	8	8	9	9	7	7
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	7	7	6	6	7	7	8	8	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	6	6	6	6	7	7	7	7	6	6
8. İklim Koşulları	1	7	7	6	6	8	8	9	9	8	8
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	7	14	5	10	8	16	7	14	8	16
10. Özendirme Önlemleri	2	6	12	6	12	6	12	5	10	5	10
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	6	6	8	8	7	7	6	6
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	7	14	7	14	7	14	8	16	6	12
13. İletişim İmkanları	1	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	5	10	8	16	8	16	8	16
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	7	7	7	7	7	7	7	7	6	6
16. Diğer (Güvenlik ve Millî Savunmaya Uygunluk vs.)	2	9	18	7	14	8	16	8	16	7	14
TOPLAM			181		159		188		193		173
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		B		B		B	

Elazığ ili ve yöresinin ekonomik ve doğal koşulları dikkate alınarak önerilen yatırım konularının, belirlenmiş kurulu kapasitesine göre tahmini yatırım tutarı ve yaratacağı istihdam miktarı Tablo 38’de verilmektedir.

TABLO 38 : ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ TAHMİNİ YATIRIM TUTARI VE İSTİHDAM DURUMU

Sektörler	Kapasite	Top.Yatırım Tutarı (\$)	İstihdam (Kişi)
TARIM VE HAYVANCILIK			
Karma Yem Üretimi	40.000 Ton/Yıl	280.000	12
Damızlık Süt İnekçiliği	1.000 Adet/Yıl	2.000.000	40
Et Besiciliği	50 Adet/Gün Büyükbaş Kesimhane, 250 Adet/Gün Küçükbaş Kesimhane, 1.500 Baş/Dönem Besicilik	2.900.000	60
Et Tavukçuluğu	850.000 Adet/Yıl Etlik Piliç 1.000.000 Adet/Yıl Civev	950.000	20
Arıcılık	60 Kovanlık	9.000	2
Ceviz Yetiştiriciliği	600 Ton/Yıl	15.000	8
Tütün Üretimi	18.000 Ton/Yıl	12.000	16
MADENCİLİK			
Mermer İstihraç ve İşleme	10.000M ³ /Yıl İstihraç, 340.000 M ² /Yıl Karo	3.500.000	63

İMALAT SANAYİİ			
Blok Tuğla ve Kiremit Üretim Tesisi	16 MİLYON Adet/Yıl tuğla 4 milyon Adet/Yıl kiremit	1.473.016	80
Mobilya-Oturma Grupları Kanepe	30000 m2/Yıl mobilya üretimi 87360 Adet/Yıl Kanepe 39000 Adet/Yıl Koltuk	100.000	160
Küp Şeker	720 Ton/Yıl Küp Şeker	115.000	15
Küçük Ölçekli Şoklama Üniteleri	3500 Ton/Yıl Şoklama	600.000	25

NOT: Önerilen yatırım konuları ile ilgili kapasite, toplam yatırım tutarı ve istihdam miktarı verileri fikir vermek amacıyla verilmiş olup, tahmini tutarlardır. Dolayısıyla fizibilite aşamasında kapasite ve maliyetlerde değişiklik olabilir.

FAB: Fizibilite Aşamasında Belirlenecek.

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bir ülkede ekonomik gelişmenin en önemli şartlarından biri yatırımların rasyonel bir şekilde en verimli alanlara yapılmasıdır. Üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanımı en uygun zamanda gerekli olan yatırımların yapılması ile gerçekleşir. Ülkelerin kalkınmasındaki temel faktörlerden biri de tasarrufların başka bir ifadeyle finansal kaynakların karlı ve verimli alanlara tahsis edilmesidir.

Bu anlamda yatırım projelerinin değerlendirilmesinde uygun yatırım alanları araştırmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Uygun yatırım alanları araştırması; ilin/ilçenin veya bölgenin kısa ve uzun dönemde beklenen gelişmeleri de dikkate alınarak önerilebilecek yatırım konuları ile bunların olası kuruluş yerlerini tespit etmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır.

Bu çalışmaları yönlendiren birincil amaç, yöre kalkınmasına katkıda bulunacak, yöre kaynakları ile uyumlu ve pazarlama olanağı yüksek yatırım alanlarının belirlenmesidir.

Uygun yatırım alanları araştırmasının temel inceleme alanı ise *“kuruluş yeri faktörleri”* analizidir. Kuruluş yeri faktörleri, belirli bir üretim biriminin belirli bir coğrafi konuma yerleştirilmesi halinde, söz konusu üretim biriminin maliyeti, satış hasılatı ve sermaye yapısı üzerinde etkili olan tüm konumsal özellikleri kapsar. Başka bir ifadeyle kuruluş yerinin seçimi genellikle işletme giderlerinin en düşük, işletme gelirlerinin en yüksek olduğu yerin belirlenmesi sürecini içerir.

Yatırım projesinde belirlenecek kuruluş yeri, işletmenin amaçlarına ulaşması için gerekli koşulları gerçekleştirebilecek özellikleri taşınmalıdır. Bu amaçla, kuruluş yerinin belirlenme sürecinde üç ekonomik unsur (produktivite-verimlilik; iktisadilik- ekonomik olma; karlılık-rantabilite) göz önünde bulundurulmalıdır.

Kuruluş yeri seçimine ilişkin verilecek bir karar, tesisin faaliyeti süresince değiştirilmesi zor ve çoğu zaman mümkün olmayan, değiştirilmesi mümkün olduğunda ise çok yüksek maliyetlere katlanılması gereken bir karardır. Kuruluş yeri kararının bu özelliği, ciddi ve isabetli araştırmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, kuruluş yeri seçimine etki eden faktörleri çok iyi bir şekilde tespit etmek ve bu faktörlerin kuruluş yeri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Elazığ ili ve yöresinin mevcut ekonomik ve sosyal dengesizliklerine çözüm getirme çalışmaları kapsamında kısa ve orta dönemde yapılabilirliği olası görülen, yeni istihdam alanları yaratabilecek yatırım konusu önerileri geliştirilmiştir.

Elazığ ili ve yöresinin ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alınarak yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda, belirlenen yatırım konuları öneri niteliğinde olup, uygulanabilirlikleri teknik, ekonomik ve mali yapılabirlik çalışmalarının sonucunda netleşecektir.

Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz potansiyel yatırımcıların Elazığ ili ve yöresinde yatırım yapmaya motive edilmesine bağlıdır.